

дайджест найцікавішої інформації та аналітики:
ВЕБСАЙТИ, ЕЛЕКТРОННІ ТА ДРУКОВАНІ ЗМІ УКРАЇНИ, ets
Наша міць — у прямому ефірі

Особняк
43 000
євро

Щочетверга с.12

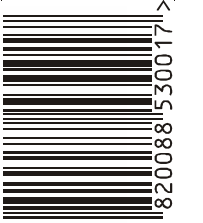
Добрий ранок!

**ТЕЛЕ
РАДІО
ІНТЕРНЕТ**

НОВИНИ

№33-34
(133-134),
28 серпня
—
11 вересня
2008 р.

Четверговий випуск

Ціна 1,00 грн.

Існує досить світла для тих, хто хоче бачити, і досить мороку для тих, хто не хоче. Б. Паскаль

24 серпня Україна продемонструвала світові, що «нам є що захищати, нам є що боронити!»

Сім років Хрещатиком не рухалися танки та модерні бронетранспортери навіть із такої шанованої okazji, як свято Незалежності України. Ще кілька років до того над Хрещатиком не літали винищувачі (від шоу військової авіації над столицею та й над іншими містами відмовилися після Сквиливської трагедії). Таким чином демонструвалося, що радянські зразки віншування головного державного свята — демонстрація військової могутності — особливо з огляду на оборонну доктрину і, чесно скажемо, не вельми багатий бюджет, не підходять сучасній Україні. Та настала нова доба. І військовий парад провели. З небаченим доти розмахом. Головною вулицею країни ніжно прокотилися танки — взуті у спеціальні «черевики», аби не псувати асфальт зі свіжою дорожньою розміткою. Усі в країні суціль і поза нею так тим більше мусили бачити: нам є чим захищатися. А військовий оркестр виконав пісню, теж свіжу, написану, схоже, в останні тижні — «Нам є що захищати»...

Цей марш викликав і повагу, і подив, і тривогу. «Нам є що захищати, нам є що боронити», — лунали слова із сотні міцних чоловічих горлянок. Потім перераховувалися наймальовничіші куточки України (а значить, найбільш ласі для ворога) — і Карпати, і степи кримські... «Нам є що боронити, як прийде грізний час», — режюмував військовий хор. Слова «у військовій строю» і рима до них — «у бою» теж пролунали. І це справляло враження і козацької звитяги, і політичного виклику. Здавалося, ворог уже стоїть під Конотопом.

Оборонною рішучістю була просякнута і промова Президента Віктора Ющенка з центральної трибуни свята. Виступ Ющенко був як ніколи в попередні роки на Хрещатику «акцентованим», чітким і недвозначним. Глава держави згадав перемогу Хмельницького під Жовтими Водами і як гетьман сказав: «Станьте за свою шляхетну правду».

«Ми вперше за сотні років відновили процеси духовного об'єднання нашого народу й створення Помісної церкви. Цей історичний шлях ми пройдемо з мудрістю і в злагоді», — сказав Президент. — Ми, український народ, господарі на власній землі. Ніхто і ніколи не

вирішуватиме за нас, якою мовою нам спілкуватися і в якій церкві молитися... Ніхто і ніколи не відмірятиме наші кордони, острови і півострови». Потім, нагадавши про миролюбну зовнішню позицію України, Віктор Ющенко заговорив про загрози, «які все гостріше виявляються у нашому регіоні...» «Ми засуджуємо акти силових втручань і агресії. Події у Грузії не залишили Україну байдужою...» «Альтернативи немає — зовнішня безпека й інтереси розвитку країни повинні мобілізувати всі здорові сили України... кожен, хто дбає про Україну, має сказати відверто: членство в євроатлантичній системі безпеки — єдиний спосіб повноцінно захистити життя і добробут наших сімей», — закликав, завершуючи виступ, Президент держави.

В ОСТАННЮ ХВИЛИНУ

Геополітичний виступ Президента не залишив байдужими його опонентів. Лідер «Регіонів України» Віктор Янукович відразу заявив, що першим питанням, яке його фракція має намір порушити в перший день роботи сесії Верховної Ради, буде «політична відповідальність керівників держави у зв'язку зі збройним конфліктом у

Південній Осетії». «У ході дискусії, — каже Янукович, — необхідно зрозуміти, що дає Україні участь на боці однієї з конфлікуючих сторін». Вочевидь пан Янукович запізнився на кілька тижнів, відпочиваючи «на морях», бо таку заяву варто було зробити, не очікуючи «парадної промови» Віктора Ющенка. Ще більш дивно, що за кілька днів, а саме позавчора пообіді, очільник «Регіонів» і собі «взяв участь на боці однієї з конфлікуючих сторін» — як передає «Українська правда», він заявив, що підтримує незалежність сепаратистських республік, які входять до складу Грузії. Заява така пролунала за кілька годин після того, як президент Росії Дмитро Медведєв легітимизував рішення обох палат Держдуми про визнання незалежності Абхазії та Південної Осетії.

Сидір ЗЛАЗЬ
utoloda.kiev.ua

Війна в Грузії: новий виклик для іміджу майбутнього президента

25% українців хочуть об'єднання України з Росією в одну державу

3 9 по 21 серпня 2008 року Київський міжнародний інститут соціології (КМІС) провів всеукраїнське опитування громадської думки. Методом інтерв'ю опитано 2032 респондентів, які мешкають в усіх областях України, у Криму та у Києві за стохастичною вибіркою, репрезентативною для населення України віком від 18 років. Статистична похибка вибірки (з ймовірністю 0,95 і за дизайн-ефекту 1,5) не перевищує 3,5% для показників близьких до 50%, 3,0% - для показників близьких до 25%, 2,0% - для показників близьких до 10%.

Як відомо, 1 грудня 1991 року 84 відсотків дорослого населення України взяли участь у референдумі, і 90 відсотків усіх голосів були подані за незалежність нашої країни та менше 8 відсотків – проти. Таким чином за Акт про незалежність України, який Верховна Рада прийняла 24 серпня 1991 року, на референдумі висловились 76 відсотків дорослого населення, а проти – лише 6 відсотків.

За даними ж проведеного опитування – У серпні нинішнього року за Акт про незалежність України готові були висловитися лише 50% опитаних, і якщо б референдум відбувався зараз, то участь у ньому найімовірніше взяли б тільки 72% дорослого населення, і лише 69% усіх голосів були б подані за незалежність України, а 31% – проти.

У той самий час, в разі збереження дружніх відносин України з Росією, з відкритими кордонами без віз і митниць, за державну незалежність України готові були висловитися 71% опитаних, а за об'єднання України з Росією в одну державу – близько 25%.

В Україні зростає кількість громадян, які виступають за виведення Чорноморського флоту РФ із Криму у 2017 році. Про це свідчать дані всеукраїнського опитування, проведеного Київським міжнародним інститутом соціології (КМІС).

Зокрема, порівнюючи з результатами опитування, проведеного на початку цього літа, частка тих, хто виступає за виведення Чорноморського флоту з території України у 2017 році зросла з 22% до 29%. Ще 17% респондентів сказали, що Україна має наполягати на виведенні ЧФ зі своєї території найближчим часом. 27% опитаних не визначились із відповіддю на це запитання. Крім того, частка тих, хто вважав, що Україна має продовжити перебування Чорноморського флоту Росії на території України після 2017 року, зменшилася із 33 до 27%.

Опитування було проведено 14–19 серпня. Статистична похибка вибірки (з ймовірністю 0,95 і за дизайн-ефекту 1,5) не перевищує 3,5% для показників, близьких до 50%, 3,0% – для показників, близьких до 25%, 2,0% – для показників, близьких до 10%.

gpu-ua.info

Військові події на Кавказі змінюють існуючу систему геополітичних координат та формують абсолютно нову agenda для пострадянських держав. Фактично для керівництва та елітних кіл цих країн саме геополітичний та безпековий контекст стає домінуючим та визначальним на декілька, а можливо і більше років вперед.

Для України події в Грузії є найбільш чутливими з огляду на те, що країна поки що немає стабільного безпекового полісу гарантій.

Сьогодні найбільш чутливим для української безпеки стала участь кораблів ЧФ РФ у військовому конфлікті. Це загострило проблему неврегульованості між Україною та Росією питань перебування іноземної військової бази на українській території, а також регламенту дислокації та пересування російського флоту за межі українських кордонів.

Як виявилось, формат СНД як механізм економіко-політичних зв'язків, який головним чином базувався на неформальних персональних стосунках лідерів цих країн, вже не відповідає геостратегічному контексту, що виник після військового конфлікту на території Грузії.

У нових умовах геополітичного визначення формату та регіональної співпраці пострадянських країн між собою та з Росією вимагає переформування, насамперед, питань, пов'язаних з взаємними безпековими гарантіями.

Отже, персональний фактор співробітництва між країнами потребує перегляду та заміни на систему міждержавних і колективних правових гарантій.

В зв'язку з цим геополітична повістка стає визначальною і для внутрішньополітичного контенту. У поточному політичному процесі та у новому політичному сезоні все більше відчувається переакцентування з суто соціальних чи економічних на геостратегічні пріоритети державного розвитку.

Зважаючи на геостратегічну переактуалізацію політичного порядку денного, президентська кампанія і вибори-2010 можуть стати геополітичними виборами. Зокрема, в першу чергу - виборами верховного головнокомандуючого, вибором безпекового і оборонного простору, нових гарантій національного суверенітету та національної безпеки.

Саме пріоритизація геополітичного порядку денного президентських виборів об'єктивно змінює вектори майбутньої електорально-політичної боротьби. Тому можуть постати наступні питання:

- яким саме буде порядок денний, тематична та позиційна структура виборчої кампанії;

- яким саме лідер має бути на посаді президента.

Порядок денний та кандидатські дислокації виборчої кампанії вірогідно формуватимуться навколо наступних питань:

* Закріплення геостратегічного/геоісторичного вибору України;

* Включення України в систему міжнародних гарантій колективної безпеки;

* Технологічне забезпечення на рівні міжнародного права механізмів збереження та захисту державного суверенітету та територіальної цілісності України.

Вибори президента у нових геополітичних умовах також затребують змін іміджевих ролей національного лідерства та політичних вимоги до кандидатів на цю посаду.

Сьогодні президент вже не може розглядатися виключно як партійний лідер, чемпіон електорального рейтингу, управлінець, менеджер, господарник, політтехнолог, політик-піарник, політик-гравець, а не політик-стратег. Наразі такі іміджеві ролі є недостатніми, нерепрезентативними, не відповідними до нових безпекових режимів і викликів.

В оновленому регіональному, європейському та євроатлантичному порядку денному, що сьогодні формується в реальному часі, інститут президентства має зміцнити та підсилити іміджеве наповнення свого лідерства.

Зараз його образ має складатися з таких складових-ролей.

1. Гарант цивілізаційного європейського вибору.

2. Репрезентант національних інтересів та геостратегічних пріоритетів країни, консолідатор та крійтор націо-

нальних інтересів і національних пріоритетів.

3. Геотактик, геостратег та активний дипломат в регіональному, європейському та трансатлантичному геовимірах.

4. Миротворець в регіональному та глобальних вимірах.

5. Ініціатор нових регіональних безпекових проектів.

6. Впливовий провайдер національних інтересів в міжнародних політичних та економічних інституціях.

7. Модератор елітного консенсусу на національному рівні.

Оскільки зовнішньополітичний вектор стає зорієнтованим насамперед у сферу безпекової та оборонної політики, важливо зберегти певний баланс та уникнути перегинів у бік зайвої мілітаризації та виникнення на цьому тлі громадського запиту на військового чи напів-військового лідера.

А такий запит може виникнути - у разі гіперболізації новітніх політичних, військових чи економічних загроз та зміщення акценту з мирних іміджів «дипломата», «модератора», «гаранта» на військові іміджі на кшталт «потрібен мілітарист, військовий, генерал». Перефразовуючи Фон Клаузевіца, можна відзначити: безпека та оборона – це надто складні справи, щоб передовіряти їх військовим.

Слід також зазначити, що вищесказані іміджеві ролі повинні бути ініційовані від імені держави Україна, а не персонально від імені президента. Голова держави в цьому відношенні виконує роль не лише гаранта захисту національних інтересів у мобільному геополітичному та геоекономічному порядку, а й активного геополітичного гравця, який поєднує в

собі ролі дипломата, медіатора, модератора, а у разі потреби й миротворця.

І головна задача президента на зовнішньополітичній арені в цьому відношенні – запобігти та попередити виникнення стратегічно небезпечних криз - зокрема, економічних, енергетичних, інформаційних та дипломатичних війн, міжнародної ізоляції Української держави та зниження її геополітичного та геоекономічного статусу.

Розширення іміджевого і геополітичного, міжнародного наповнення інституту президентства на внутрішньополітичній арені сприятиме певній ротації в елітних групах, передислокації гравців в президентському полі, а також - консолідації політичного класу навколо національних інтересів, гуртуванню бізнесових кіл біля президентської орбіти.

Політична консолідація за умов спільного вирішення нових геостратегічних викликів може дати недвозначний сигнал подолання розколу українського суспільства, створення єдиної громадянської платформи подальшого розвитку українського суспільства.

В цих умовах постає необхідність перемодельовання виконавчої влади. А це одночасно передбачає і формування іншої моделі прем'єрства, і створення уряду національної безпеки.

В новій, так би мовити, геополітичній моделі президентства президент де-факто виступає в ролі національного громадянського лідера, який задає базові конструкції політичного, економічного, соціального та геостратегічного розвитку.

Кабінет міністрів в цьому відношенні виступає в ролі операціоналізатора президентських стратегічних ідей, надаючи їм чітке значення та пропонуючи реалістичні та погоджені з головою держави проекти їх втілення.

А сама виконавча влада в інституційному вимірі повинна розумітися в дуалістичному сенсі: з одного боку як тактико-стратегічний зв'язок «Президент-КМУ», а з іншого – як чітко сконструйована система, що забезпечує реалізацію діючих правових норм та одночасно ініціює її модернізацію відповідно до нових викликів та загроз.

Першочерговою задачею такого уряду національної безпеки має стати розробка дієвих механізмів та реалізація чітко визначених стратегічних програм по напрямках, яким надається національний безпековий статус та по вирішенню яких відбувається процес національної консолідації.

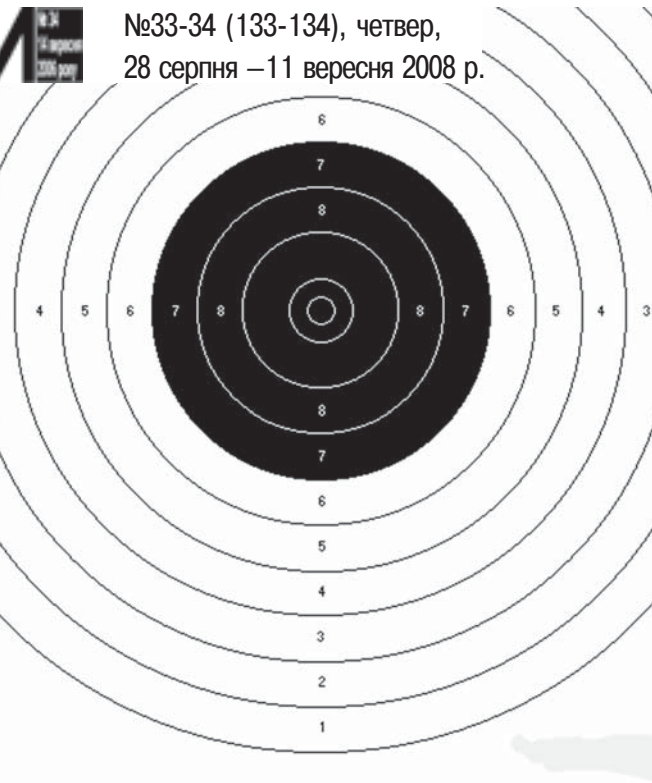
Але для вирішення нових стратегічних програм важлива не тільки консолідація політичної еліти, але й формування консенсусної, сталої та стійкої моделі політичного управління, здатної демонструвати єдину позицію. Саме така спільна позиція може адекватно сприйматися як українським суспільством, так і країнами-партнерами.

(В цьому відношенні національні безпекові зовнішньополітичні інтереси повинні мати суттєве регіональне та європейське наповнення і відповідати інтересам країн-партнерів.)

А це означає необхідність вийти на таку модель влади, яка б конституційними засобами запобігала виникненню ситуації дисонансу позицій по стратегічно важливих питаннях між всіма гілками влади.

Вадим Карасьов,
Інститут глобальних стратегій (ІГЛС)
pravda.com.ua

Поза сумнівом, криза на Кавказі має стратегічні наслідки для України. Розділені у просторі, президент Грузії Саакашвілі та президент України Ющенко прийшли до влади з різницею в рік на хвилі народних протестів проти фальсифікації волевиявлення на виборах, що стали пізніше називатися Трояндовою та Помаранчевою революцією. Не дивно, що у дні, коли танки російської армії наблизилися практично впритул до Тбілісі, Ющенко разом з лідерами Польщі, Литви, Латвії та Естонії приєдналися до масового мітингу у грузинській столиці і заявили, що вони солідарні з народом Грузії перед загрозою нового російського імперіалізму. А вже всі шість країн мають свою власну історію столітнього деспотичного правління під ярмом царів та комісарів.

Чи стане Україна наступною мішенню «доктрини Путіна»?

Не забуваймо, що солідарність України та Грузії народилася до приходу Ющенка та Саакашвілі, яких у Росії влада та контрольовані Кремлем ЗМІ зображають просто американськими маріонетками. Попередники нинішніх лідерів Грузії та України, президенти Шеварднадзе та Кучма, хоч і намагалися притосуватися до вимог Росії, однак партнерство Тбілісі та Києва завжди нервувало Москву.

Тому свіжі російські звинувачення Україні у «озброєнні» грузинської армії є просто констатацією загально відомого факту військово-технічного співробітництва двох країн, якому вже більше 10 років.

Так само ГУАМ – регіональне об'єднання Грузії, України, Азербайджану та Молдови, яке глибоко і неприємно вразило Росію, було вигадане Шеварднадзе та Кучмою і схвалене з великими почестями на 50-му щорічному саміті НАТО у Вашингтоні у 1999 році.

ГУАМ отримало підтримку США, з огляду на прагнення членів об'єднання включитися в багатосторонній та двосторонній процес безпекового і оборонного співробітництва з НАТО. Співробітництво військового керівництва США з українськими та грузинськими колегами почалося задовго до Саакашвілі та Ющенка.

Україна нині стала єдиною державною СНД, яка відкрито підтримала Грузію у скрутній ситуації. Це не дивно, зважаючи на досить поширену в українському політичному і експертному середовищі думку про те, що Україна може стати наступною ціллю Росії.

Однією зі стратегічних причин створення ГУАМ було існування так званих «заморожених» конфліктів на території трьох його членів: Грузії, Молдови та Азербайджану, а також територіальні претензії Росії до України приводу Криму та Севастополя.

Україна і Росія також впритул наблизилися до конфлікту п'ять років тому, коли Кучма був змушений переривати офіційний закордонний візит через односторонні дії Росії з будівництва дамби від російського узбережжя Кавказу до маленького острова Тузла, зовсім поряд із українським кримським берегом.

Україно-грузинський союз від самого початку велике значення надавав проєк-

там альтернативних маршрутів постачання енергоносіїв та зменшення залежності від російських нафти та газу.

На саміті ГУАМ, що відбувся у травні цього року, було представлено детальний план запуску проєкту постачання азербайджанської нафти через територію Грузії, далі українським нафтопроводом «Одеса – Броди» аж до Польщі. Наближення російських військ до грузинських нафтопроводів стало відкритою загрозою для енергетичної безпеки всіх згаданих держав.

Наступною ціллю «доктрини Путіна» може стати Крим; Державна дума Росії всього два місяці тому знову офіційно висунула Україні територіальні претензії щодо належності Севастополя.

А під час Бухарестського саміту НАТО Володимир Путін, ще перебуваючи на посаді президента, відкрито заявив про загрозу розпаду України в разі ухвалення рішення про надання їй членства в Альянсі.

Отже, зупинимося детальніше на «доктрині Путіна». Вона складається з чотирьох послідовних кроків: провокування міжетнічних сутичок, роздачу російських паспортів, озброєння сепаратистів та введення російських військ як «миротворців».

В Криму для реалізації цієї доктрини давно існують сприятливі умови: російська етнічна більшість, 20 тисячний російський Чорноморський флот та регіональний квазіпарламент, в якому домінує проросійська Партія Регіонів.

Положення «доктрини Путіна» про право Росії втручатися у внутрішні справи держав, де є значні російськомовні меншини, становить пряму загрозу Україні, Латвії та Естонії, в яких російськомовні (в російській термінології «співвітчизники») складають від третини до половини всього населення. Український Крим та естонське місто Нарва можуть бути наступними пунктами застосування «доктрини Путіна».

Військові кораблі Чорноморського флоту брали участь у військових діях проти грузинського флоту, сприяли висадці військ у грузинському порту Поті, захопили та потопили практично всі кораблі грузинських ВМС.

Агресивні дії російського флоту відзначив навіть президент США Джордж

Буш-молодший у заяві від 13 серпня: «Ми вкрай стурбовані повідомленнями про зайняття російськими військами порту Поті та блокування російськими військовими кораблями доступу до порту та знищенням грузинських кораблів».

Інший приклад. Офіцери та матроси ЧМФ постійно беруть участь у антинатівських та антиамериканських мітингах, що проводяться в Криму. У липні 2006 року ці виступи завадили регулярним українсько-американським військовим навчанням у Феодосії.

Поза сумнівом, саме прагнення України та Грузії стати членами НАТО найбільше дратувало і дратує Росію.

Після двох мирних демократичних революцій, обидві країни прискорили рух до НАТО та приєдналися до Інтенсифікованого діалогу з НАТО і почали переговори про приєднання до Плану дій щодо членства в НАТО. Спочатку при підготовці саміту в Ризі у листопаді 2006, згодом напередодні травневого саміту в Бухаресті.

Через гострі суперечності між державами-членами НАТО, Альянс ухвалив компромісне рішення не надавати Грузії та Україні ПДЧ, але чітко заявити про ясну перспективу приєднання двох країн до НАТО в майбутньому.

Нездатність НАТО ухвалити рішення про надання ПДЧ Києву та Тбілісі могла переконати Москву у неготовності Альянсу розширити зону відповідальності на території, які дехто в Парижі та Берліні й досі вважає сферою впливу Росії.

Провокування Росією Грузії на збройний конфлікт з допомогою озброєних нею південноосетинських сепаратистів, поряд із прямим нехтуванням Москвою суверенітету Грузії, швидше за все надали вагомості аргументам тих членів НАТО, які наполягали на наданні ПДЧ Україні та Грузії.

Міністр закордонних справ Росії Сергій Лавров заявив, що питання територіальної цілісності Грузії вже не стоїть на порядку денному, та що Тбілісі може забути про відновлення контролю над двома сепаратистськими регіонами – Південною Осетією та Абхазією.

Росія вже планує провести «референдум» за тими ж стандартами, що й в Чечні три роки тому, незважаючи на міжнародний осуд, щоб легітимізувати

проголошення незалежності, а насправді – приховати анексію двох територій.

Така розв'язка як завершальний етап «доктрини Путіна» може бути реалізована у інших регіонах «замороженого» конфлікту – у Придністров'ї чи у Криму.

Проте «доктрина Путіна», як і «доктрина Брежнева», все ж має свої межі. Російський брутальний імперіалізм, що проявився у Грузії, не міг не вплинути і на настрої багатьох європейських політиків, які в Бухаресті зайняли позицію страуса, так і на прихильників включення України і Грузії до НАТО з числа центрально-європейських країн.

Показово, що лідер британської консервативної опозиції Девід Камерон написав в «Daily Telegraph»: «нам потрібно прискорити надання членства в НАТО таким країнам як Грузія, і таким демократіям як Україна, якщо вони справді цього бажають. Брак ясності щодо перспектив приєднання Грузії до НАТО також був негативним внеском у розвиток кризи. Це підбадьорило Росію в її прагненні залакувати і тиснути, оскільки Захід показав себе розділеним і невпевненим».

Через чотири місяці НАТО знову матиме нагоду виправити помилку Бухарестського саміту, підтримавши прагнення Грузії та України приєднатися до ПДЧ. Запрошуючи Грузію та Україну до своїх лав, Альянс досягне трьох важливих цілей.

По-перше, підтвердить принцип захищеності демократій, що розвиваються.

По-друге попередить серйозну загрозу для міжнародного порядку та європейської безпеки у вигляді застосування «доктрини Путіна» до України.

І, по-третє, це буде чіткою відповіддю Росії, яка намагається утвердити свою нову роль шляхом відкритого нехтування міжнародного права.

Тарас Кузьо,
професор Карлтонського
Університету, Оттава,
редактор «Українського аналітика»

pravda.com.ua

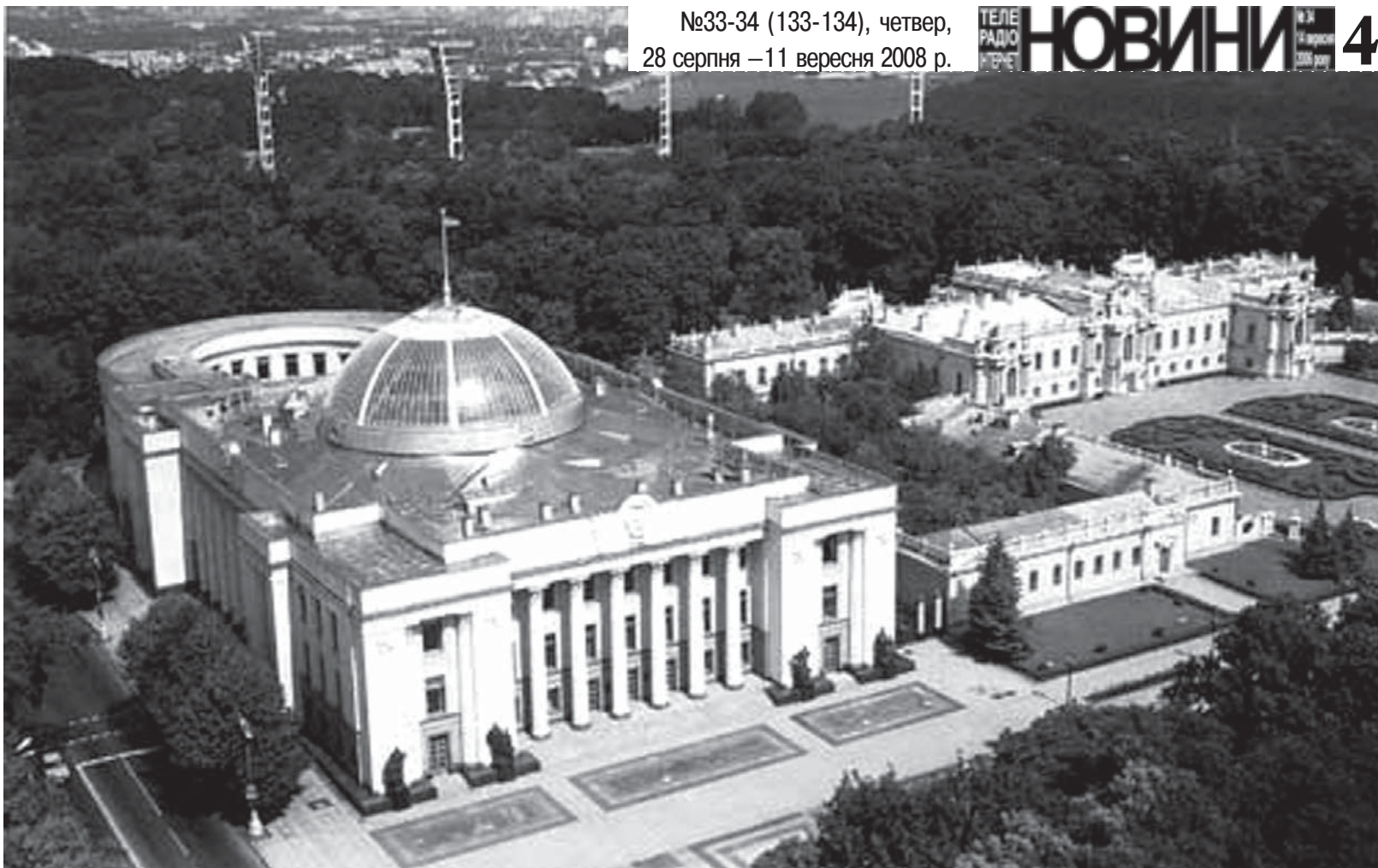
Початок анексії Парламент Росії проголосував за незалежність Південної Осетії та Абхазії, а президент РФ Медведев підтримав це рішення

Рада Федерації та Держдума Росії одностайно проголосували за звернення до президента Росії Дмитра Медведєва із закликом визнати незалежність Південної Осетії та Абхазії. На засіданні обох палат російського парламенту виступили президенти невідомих республік. Тож остаточне рішення про визнання Росією двох кавказьких сепаратистських республік залишалося за главою держави. Більшість міжнародних спостерігачів зазначають, що Південну Осетію та Абхазію чекає доля не Косова, яке поступово визнається світом, а Північного Кіпру, який був окупований Туреччиною 34 роки тому, але лише нею наразі визнаний.

Голосування в російському парламенті викликало однозначну негативну реакцію Заходу. Президент США Джордж Буш закликав російське керівництво «не визнавати сепаратистські регіони та поважати територіальну цілісність Грузії». Віце-президент США Річард Чейні 2 вересня розпочне турне до Азербайджану, Грузії, України та Італії, яке має продемонструвати підтримку Тбілісі американською адміністрацією. 1 вересня лідери Євросоюзу зберуться на позачергове засідання для обговорення наслідків конфлікту на Кавказі та питання відносин із Росією. У день екзальтованого єднання Думи Росії з сепаратистами президент Грузії Михайл Саакашвілі відвідав зруйноване російськими окупаційними військами грузинське місто Горі, де провів виїзне засідання уряду. Він наголосив, що значна частина грузинської території залишається під російською окупацією, що суперечить міжнародним законам, і повіняв присутність російських військ у грузинському порту Поті з нападом Сталіна на Фінляндію та нацистською окупацією Європи. Після засідання Держдуми Росії не забарився й Медведев, який так підписав указ про визнання незалежності Південної Осетії та Абхазії.

Олександр ШИМАНСЬКИЙ
utoloda.kiev.ua

Вихід Росії з Договору про звичайні збройні сили в Європі в грудні 2007, разом із введенням в Абхазію залізничних військ та побудовою «гуманітарної» залізниці, якою щойно перекидалися війська в цей регіон, «полювання» російської авіації на грузинські літаки, обстріли в зоні грузино-осетинського конфлікту, які не могли відбуватися без відома російських «миротворців», – усе це ланки одного ланцюга, спрямованого на провокацію конфлікту. І ця провокація, зрештою, досягла своєї мети. Звичайно, було важко вести переговори про інтереси південних осетинів з керівництвом Південної Осетії, сформованим переважно з представників російських спецслужб та військових. Але краще так, ніж відбулося. Небезпечні провокації уже застосовуються й в Україні.

Російсько-грузинська війна: як не стати наступними

Нарука над українськими державними символами в Криму та зведення в пам'ятників діячам, які знищували українську державність, заяви російських «козаків» про те, що вони їдуть до України з «миротворчою місією» – це організація заворушень в Україні, бажано з кровопролиттям, задля створення передумов для перешкоджання здобуття Україною гарантій безпеки в НАТО та, в перспективі, анексії українських територій.

Один з головних уроків з грузино-осетинської війни полягає в тому, що вже саме перебування російських військ на території України становить постійну небезпеку для держави.

Ще Джордж Оруел, писав, що за тоталітаризму «мир – це війна». Можливо тому в регіонах СНД, де задіяні російські «миротворці», рано чи пізно починається війна.

За невеликого бажання, організувати підрив якоїсь «каптьорки» Чорноморського флоту Росії, щоб списати це на Україну – справа техніки. З грузинських подій випливає, що російське керівництво може почати війну будь-де, де є дефіцит безпеки.

Нинішня Росія поки не довела, що довго може існувати без кровопролиття. За умов відсутності війни, з усією очевидністю постає неконкурентоздатність російської економічної та політичної системи, безправ'я її населення.

Між тим, під час воєнного конфлікту мобілізаційні можливості російської держави є дуже значними, з огляду на фінансові, військові й людські ресурси.

Мобілізаційний тип функціонування створює у керівництва РФ й населення відчуття рівності або навіть вищості в порівнянні з розвиненими державами, хоча веде її до міжнародної ізоляції та численних конфліктів, і, зрештою, тупика розвитку.

Ці комплекси настільки серйозні, що вже шкодять самій Росії. Насправді, що таке Грузія для Росії? Загроза безпеці великої держави? Усього лише «хлопчик для биття», якого треба показово покарати за те, що волі захотів. Ще навесні російський діяч Затулін заявляв, що Грузії «треба дати у ніс так, щоб кров пішла».

Ця ірраціональне бажання щоб «кров пішла» призвело до того, що Росія в потенційно виграшній для себе ситуації, з огляду на початок наступальних дій саме Грузією, в результаті стратегічно програла, почавши наступ за межами конфліктної зони в Південній Осетії.

За даними польського прем'єр-міністра, як наслідок російсько-грузинської війни США згодні на умови Польщі щодо розміщення об'єктів ПРО в Європі. А отже, ці об'єкти незабаром можуть запрацювати де-факто. Що таке для безпеки Росії американська система ПРО у порівнянні з бажанням пустити кров Грузії – пояснювати зайве.

При цьому Москва діє там, де успіх імовірний – тобто проти слабших. Росія намагається відібрати в менших сусідів території, при цьому віддає ласі шматки своєї землі Китаю, та поступається перед тиском Сполучених Штатів.

Цілком очевидно, що найбільше на Росію у врегулюванні конфлікту з Грузією справила враження саме позиція США, хоча російські війська вже готувалися до штурму Тбілісі.

Крім того, попри яловість реакції окремих держав Заходу на події в Грузії, дії Росії не дістали підтримки з боку жодної держави світу, включно з союзною Білоруссю. Натомість, президент Білорусі Лукашенко наказав своєму міністрові закордонних справ невідкладно «попрацювати відносини із США і ЄС». Уже й до Лукашенка дійшло, що наступним може стати хоч би й він.

Та українців має непокоїти, що проти України почато фактичну воєнну пропаганду, яка особливо посилюється з осені минулого року.

Апофеозом стали звинувачення з боку російського МЗС на адресу України в тому, що це нібито Україна сприяла етнічним чисткам в Південній Осетії.

Між тим, щойно під російськими обстрілами цивільне населення залишило територію грузинських сіл Південної Осетії які, за свідченнями самої ж російської преси, піддаються етнічним чисткам та мародерським атакам.

Абсурдні звинувачення на адресу України пролунали при тому, що саме за сприяння Росії з Абхазії в 1993 було вигнано понад половину її населення, яке досі, попри присутність російських «миротворців», не допускається до своїх домівок.

З такими темпами геббельсизації російської пропаганди Україну незабаром звинуватять у тому, що це вона розбомбила Грозний.

Нещодавно представник Росії при НАТО Дмитро Рогозін заявив, що він не згоден з методами Юрія Лужкова, який заявив, що в Україні слід забрати Севастополь.

За словами Рогозіна, по суті він «за» Лужкова, але нагадує, що Малюта Скуратов, на відміну від Лужкова, «перед тим, як тягнути когось на ешафот, прес-конференцій не проводив».

Отже, такі дії як Рогозін мріють без прес-конференцій затягнути Україну на ешафот, так як водив своїх жертв Малюта Скуратов, головний кат Івана Грозного.

Хоча, якби Рогозін краще знав власну історію, зокрема чим закінчилася опричнина та правління Івана Грозного, він навряд чи брав би собі такі зразки для наслідування.

Що ж Україна має вжити для гарантування своєї безпеки?

Насамперед, Україні варто якісно підвищити ефективність переговорів щодо інтеграції до НАТО. Однією з причин останньої грузинсько-російської війни стала відмова в наданні Грузії Плану дій щодо членства на Бухарестському самміті НАТО.

Цілком можливо, Москва ще з більшим задоволенням, ніж Тбілісі, бомбила б Таллін чи Вільнюс, але ж тримає себе в руках. Тому отримання ПДЧ має стати пріоритетом №1.

Остання зустріч послів НАТО виглядає досить обнадійливо. Українське керівництво зобов'язане зацікавити Німеччину й Францію в підтримці позиції України, в тому числі, й привабливими інвестиційними пропозиціями.

Якщо ж попри всі зусилля цього ближчим часом не вдасться здійснити, Україні варто використати практично одностайну позицію політичної еліти США щодо підтримки безпеки й незалежного розвитку України та спробувати укласти двосторонній союз зі США у галузі безпеки.

Аналогічні союзи існують у США з цілою низкою держав, починаючи від Південної Кореї, Кувейту і Японії і закінчуючи Філіппінами, Австралією та Новою Зеландією.

Не виключено, що США можуть бути зацікавлені в такому союзі і з Україною. Враховуючи, що США володіють лише в сфері звичайних озброєнь близько 2/3 потенціалу НАТО, за ефективністю такий союз мало відрізняється від НАТО.

Слід нарешті почати серйозно ставитися до оборонної політики, якої, варто із сумом констатувати, не було за весь час незалежності України, і, на жаль, не з'явилася після Помаранчевої революції. Варто лише згадати про кількість секретарів РНБО за цей час, не аналізуючи

їхнього рівня розуміння проблем оборони й безпеки.

Вітчизняний оборонний бюджет зараз не набагато більший, ніж в Азербайджані. В Україні на всіх щаблях розкрадаються колосальні кошти зростаючої економіки.

І в той же час безпека недофінансована. Натомість варто розуміти, що ніяка зовнішня допомога не замінить власних ефективних дій з формування оборонної політики.

Армія такої країни, як Україна, не може дозволити собі мати бюджет, удесятеро менший за турецький, або як у половини одного з численних російських воєнних округів.

Країна такого масштабу і з такими ресурсами як Україна, цілком здатна створити оборонну систему, за якої інші держави, навіть дуже потужні, десять разів подумують перед тим, як починати агресивні дії. Допомога приходить лише до тих, хто сам здатен оборонятися.

Варто найрішучішим чином приділити увагу структурам і особам, дії яких можуть прямо загрожувати саботажем, шпигунством та диверсіями, а також тим інституціям (і місцевим, і іноземним), хто вже зараз фінансує сепаратистську та іншу антидержавну діяльність в Україні.

Крім того, Україна не настільки багата держава, щоб підготовувати на державних посадах своїм бюджетом своїх же ворогів.

Нарешті, слід чітко артикулювати очевидну річ: проти вступу до НАТО можуть виступати або цілковиті невігласи, або вороги України. Ця очевидна річ була ще раз підтверджена подіями російсько-грузинської війни.

Судячи з позиції окремих партійних лідерів, серед яких, попри все, цілковитих ідіотів не так і багато, в країні є цілі партії потенційних колаборантів.

Слід нарешті розібратися зі структурами Росії та інших держав, які всупереч закону, роздають своє громадянство в Україні. Відомісті мають і ці структури, і самі громадяни мають розуміти, що порушувати Конституцію – це не жарти.

Причому, це проблема не лише Криму. Цивілізована і водночас рішуча практика політики надання громадянських прав існує, зокрема, в такій державі як Швейцарія, і їй варто було б повчитися.

Провідні українські політики повинні знайти в собі мужність і відповідальність об'єднуватися навколо національних

інтересів хоча б так, як це роблять грузинські. Не зайвим буде згадати, що в 1917-21 роках політики теж боролися за владу, а потім одним лише Голодомором було вбито близько 8 мільйонів українців.

На тлі наявних загроз для безпеки країни, вовтузіння політиків виглядає як нікчемна мізерія, у тому числі й в очах виборців.

Необхідно нарешті просто почати застосовувати норму чинного законодавства, за якою Національна рада з питань телебачення і радіомовлення має повне право своїм рішенням припинити трансляцію на території України тих ЗМІ, діяльність яких підриває територіальну цілісність України, розпалює міжнаціональну, міжрелігійну та міжрегіональну ворожнечу, підриває безпеку громадян.

Один з украї важливих уроків останніх подій у Грузії – надто очевидна демонстрація того, до чого доводять ігри в сепаратизм.

По кілька рублів – от і все, що отримали пересічні південні осетини від Росії. Інакше й бути не могло: «гарматне м'ясо» для імперії не може коштувати дорого, адже його має бути багато.

У результаті спроб практичної реалізації сепаратизму на території України в Криму відбулося б практичне перетворення півострова з регіону, який ледь-ледь щойно почав виходити з кризи, на ізольовану від світу діру, до якої більше ніхто не поїде, навіть якщо за це доплачуватимуть, населення якої радітиме кожній подачці.

Таких дір достатньо в країнах СНД. Поїздка в одну з них – хоч в Абхазію, хоч у Карабах, Придністров'я, Південну Осетію чи на Північний Кавказ може надовго відбити у будь-кого ідею сепаратизму.

Хоча, це здатне подіяти лише на простих громадян. Провідники сепаратистів, вочевидь, і не збираються жити на територіях, які отримали завдання відколотися від України.

Російсько-грузинська війна – це ще й урок для окремих діячів з проросійською риторикою. Мало з них зацікавлені йти до кінця. Одна справа паразитувати на дрімучості окремих категорій виборців, і зовсім інша – поставити під удар себе і свої економічні інтереси.

Олександр Палій,
провідний експерт Інституту
зовнішньої політики Дипломатичної
академії при МЗС України, кандидат
політичних наук
pravda.com.ua

«Отселе принуждают мы будем к миру...»

Як відомо, у світі великої політики не буває ні вічних ворогів, ні вічних друзів, ні вічних союзників. Є лише вічні інтереси. Росія багато літ уперто намагається бути винятком із загального правила. Формулу винятковості держави свого часу вивів Олександр III: «У Росії немає друзів, нашої величезності бояться... В усьому світі в нас тільки два вірні союзники — наша армія і флот. Всі решта за першої ж нагоди самі ополчаться проти нас...»

Давнє переконання «царя-мироотворця» і сьогодні поділяють багато патшенят двоголового орла. Зокрема й високопоставлені. Наведену вище фразу охоче цитують безліч російських VIP. Починаючи з Путіна. Екс-президент РФ, що розпочав свою кар'єру з «переможної війни» в Чечні, взагалі має схильність до розлогих промов про особливу місію славетного російського воїнства. Два роки тому у своєму посланні до Федеральних зборів РФ господар Кремля з очевидним задоволенням процитував філософа Івана Ільїна, який вважав, що саме солдат «представляє всеросійську народну єдність, російську державну волю, силу та честь». Володимир Володимирович точку зору автора знаменитого трактату «Про опір злу силою» палко підтримав. Заодно поділившись амбіційною мрією: «У нас повинні бути збройні сили, здатні одночасно вести боротьбу у глобальному, регіональному, а якщо знадобиться — і в кількох локальних конфліктах».

Готовність збільшувати чисельність своїх військових контингентів на пострадянському просторі Москва останніми роками декларувала неодноразово. У травні 2003-го голововерх Володимир Путін заявив відверто: «Повинен прямо сказати: ми розглядаємо простір СНД як сферу наших стратегічних інтересів». Менш ніж за півроку думку патрона розвивала голова військового відомства Сергій Іванов: «Ми нарощуємо й нарощуватимемо свою присутність у країнах СНД».

Політика силового тиску і силового стримування була й залишається дуже поширеним засобом ведення великих геополітичних ігор. Проте дійшовий ефект вона дає лише тоді, коли підкріплена необхідними дипломатичними зусиллями. Крім того, як свідчить недавній історичний досвід, брязкання зброєю під силу не всім. Саме гонка озброєнь і кровопролитна війна в Афганістані ґрунтовно підточили сили СРСР, ставши однією з причин оглушливого краху Радянського Союзу, який здавався безсмертним.

Росію, що останнім часом узяла курс на серйозну модернізацію збройних сил, сумний досвід попередника, схоже, не лякає. Зростання цін на енергоносії дозволяє послідовно збільшувати витрати на утримання «двох вірних союзників» дер-жави. А заодно й визначає суть сучасної російської дипломатії. Статус контролера поставок газу в Європу дозволяє Кремлю робити значно більш зговірливими багатьох впливових геополітичних гравців на континенті, передусім Німеччину, Італію та Францію. «Величезність» можливостей Росії в цій сфері справді лякає багатьох із тих, хто міг би проти неї «ополчитися». Дипломат «газового шантажу» виявилася не менш ефективною, ніж дипломатія «ядерного шантажу», яка дала Москві чимало зовнішньополітичних дивідендів. Недарма Володи-мир Жири-нов-ський дозволив собі творчо переосмислити знамениту фразу Олек-сандра III: «За ці сто з гаком років нічого не змінилось. Як і раніше, в Росії справжніми союзниками є тільки її армія та флот. Плюс ядерні сили. Тому їх треба берегти і плекати».

Геополітична самотність держави сприймається масою росіян як свідчення особливої історичної місії. «Росія, що повертає колишню велич, проти решти світу, який страшилась її відродження» — приблизно так ідентифікує переважна більшість громадян РФ місце своєї країни на малій землі. Російським володарям досить легко вдається виправдати в очах населення практично будь-яке застосування сили. Така підтримка має глибоко ірраціональний характер і ґрунтується на вірі в богообраність свого народу, культивовану століттями.

До речі, сьогодні досить багато впливових персон у РФ серйозно вірять у здатність країни виграти у США супереч-ку за геополітичне панування, заперечуючи прямий зв'язок між імперськими амбіціями та економічною могутністю. Цікаво, що при цьому представники чисельної російської «партії війни» часто цитують В'ячеслава Ігнрунова, який не належить до сонму «яструбів». Років десять тому директор Міжнародного інституту гуманітарно-політичних досліджень зазначив: «Відомо багато випадків в історії, коли досить бідні, невеличкі держави завойовували простори і велетенські, сильні, економічно благополучні, багаті держави. Таких випадків я міг би навести безліч... Наприклад, Цінська держава, периферійна, досить слабка економічно держава завойовувала величезні простори Китаю... Саме тому я вважаю, що найголовніше для держави — існування такої собі національної ідеології, національної системи цінностей, заради яких живуть громадяни...»

Сьогодні слова Ігнрунова, в які він вкладав цілком певний зміст, набули іншого звучання. Теза про відродження слави та величі стала квазіідеологією сучасної Росії. Росіяни впевнені не тільки у своєму праві на «опір злу силою», а й у своєму праві визначати, що є зло, і встановлювати масштаби «опору».

Говорячи про право на застосування сили, московські правителі ретельно уникають терміна «війна». Російські можновладці останніх років помітно збагатили активний запас політичної лексики. «Відновлення

конституційного порядку», «контртерористична операція», «стримуючі заходи». Нарешті — «примус до миру». Особливо люблять росіяни ідіому «мироотворення», наповнюючи ново-заповітне слово власним змістом. На початку століття деякі ЗМІ РФ договорилися до того, що іменували миротворцями учасників бойових дій у Чечні. Відомий експерт, працівник стокгольмського Інституту міжнародних проблем Лена Йонсон відзначила важливу деталь: «Миротворчі заходи Росії мають низку специфічних особливостей. Російські поняття «мироотворчість» і «операції з підтримки миру» відрізняються від того, що велять правила ООН і традиційній миротворчості, і так званій миротворчості другого покоління. Російські операції слід оцінювати як антиповстанські або поліцейські... Російська політика в регіональних конфліктах розвивалася в двох частково суперечливих мотивах — зупинити збройний конфлікт і зберегти свою присутність...»

Підрозділи 14-ї армії у Придністров'ї та 201-ї дивізії в Таджикистані, по суті, були повноцінними учасниками громадянської війни, стаючи на бік одного з учасників. Безумовно, військові сприяли припиненню цих та багатьох інших збройних конфліктів, які спалахували в різних кутках колишнього СРСР на початку 90-хі часто перетворювалися на відверту жорстоку різанину. Ставши, відповідно, на бік абхазів та придністровців і ведучи бої з частинами регулярних армій Грузії та Молдавії, російські воєначальники залишали за собою право застосовувати силу до своїх союзників. Командувач російського контингенту в Абхазії генерал Кондратьєв вдавався до заходів із приборкання абхазських загонів, які виходили з-під його контролю. А командир 14-ї армії генерал Лебедєв не соромився каральних операцій проти придністровських польових командирів, які не хотіли підкорятися.

Дислокація російських військових контингентів у колишніх «гарячих точках» справді частково служить чинником стримування нових війн. Але назвати цю місію миротворчою складно. Прибор-куючи учасників конфлікту, Росія домагалася не тільки припинення бойових дій, а й збереження свого контролю. Військова присутність дає можливість впливати на політику держав і цілих регіонів. Але завдання досягти повноцінного миру з допомогою таких засобів виконати неможливо.

Утім, наявність контингенту «умиротворителів» ВР РФ не є єдиним можливим запобіжником від нового кровопролиття. Прикладом може служити Нагірний Карабах. На відміну від Абхазії, Осетії, Придністров'я, Таджикистану, там немає бійців у камуфляжі «Тундра» з триколором на шевроні. Але немає й війни. Крикхе перемір'я ґрунтується, по суті, на усній домовленості влади двох держав.

Росія, яка на початку століття взяла курс на воєнну експансію, спробувала змінити ситуацію. 2006 року після жорстких заяв міністра оборони Азербайджану Сафара Абієва про готовність його країни «вжити всіх заходів для відновлення своєї територіальної цілісності, включаючи Нагірний Карабах» його колега Сергій Іванов відразу висловив готовність надіслати в самопроголошену республіку російських носіїв блакитних касок. Аналогічна (і ще більш наполеглива) пропозиція від Москви надійшла й 2007-го.

Проте і Єреван, і Баку, як рівноіміро не бажають сваритися з Росією, що обростає мускулами, належного розуміння щодо ініціатив Кремля, проте, не висловили. Символічно, що за два місяці до початку бойових дій у Південній Осетії проблеми невизнаних республік і питання миротворчості дуже жваво обговорювалися на саміті «ЄС—Росія» у Ханті-Мансійську. Західні експерти, коментуючи ці теми для європейських масмедіа, зазначали кризу російського миротворства, нездатність Москви конструктивно вплинути на ситуацію, прогнозували можливість появи міжнародного контингенту блакитних шоломів у Південній Осетії, Абхазії й Придністров'ї, а також залучення Євросоюзу до переговорів щодо Нагірного Карабаху. Спеці вважали, що «європеїзація» процесу нарешті виведе його з застою, звертаючи увагу на готовність керівництва Грузії, Молдови й Азербайджану підтримати такі починання Брюсселя. Преса РФ на такі ініціативи відреагувала звично — «Російських миротворців витиснуть із Південної Осетії», «Росія втрачає головні позиції на просторі традиційного російського впливу»...

Це було у червні. У серпні російські «примушувачі до миру» успішно довели свою спроможність. Москва нині зірко стежить за дотриманням геополітичного паритету. Не дуже давно відповідно на розгортання американських військових баз у Середній Азії стало нарощування військової присутності Росії в Таджикистані, Узбекистані й Киргизії.

Наявність вибухонебезпечних точок на просторі колишнього СРСР росіянам за великим рахунком до речі. Зберігаючи військовий (а отже, й політичний) контроль над цими територіями, вони можуть активно впливати на міжнародні процеси, маючи з цього очевидну зовнішньополітичну й економічну вигоду. Практично всі проблемні

регіони розташовані на важливих ділянках існуючих і планованих стратегічних транспортних, газових і нафтових магістралей.

Спіраючись на «мироотворчі» багнети, Москва може диктувати свою волю й домагатися реалізації найбільш масштабних економічних проектів. Емісари Чубайса й Дерипаски, Вексельберга й Макарова — часті гості в колишніх гарячих точках, де їм зі зрозумілих причин найчастіше надають режим найбільшого сприяння, навряд чи можливий за інших політичних обставин. Люди, котрі сидять на порохових бочках, більш схильні до поступливості. Якщо треба — Москва нагадує про існування ґнота.

На савілія й загравання з Заходом, які дозволяють собі партнери із СНД, Москва реагує жорстко. Відкрито конфліктувати з Туркменістаном і Казахстаном Росія поки собі не дозволяє. Багато в чому тому, що там точок, охолоджених російськими блакитними шоломами, немає. Заяви Гурбангулі Бердимухаммедова про підтримку американського проекту будівництва Транскаспійського трубопроводу у Нурсултані Назарбаєва про готовність утилізувати застаріле радянське озброєння й боеприпаси спільно із НАТО Кремлем взяте до відома. А от із Вороніним, котрий вимагав замінити російських миротворців на міжнародний контингент, ніхто особливо не церемонився. Сергій Іванов був прямий: «Хочуть вивести? Хотіти взагалі-то не шкодить, нічого поганого в цьому немає — у хотінні». І оголосив, що російська присутність у зоні конфлікту потрібна доти, доки там залишається власність Росії. Майно 14-ї армії, що перебуває в Придністров'ї, Москва вивозити не поспішає. Посилається то на зруйновану війною залізничну гілку, то на небажані керівництва ПМР віддавати зброю й боеприпаси, залишені армією Лебедєва. Те, що РФ таким чином порушує угоди, підписані 1999 року в Стамбулі, які зобов'язують її вивести з ПМР особовий склад, озброєння і техніку до кінця

2001-го, Кремль не бентежить. Більш того, нині, у зв'язку з подіями в Південній Осетії, деякі високопоставлені московські політики кажуть про потребу піти назустріч побажанням придністровського лідера Смирнова і збільшити російський контингент у невизнаний республіці як мінімум удвічі.

Сьогодні оперативна група російських військ на території Придністров'я налічує близько тисячі осіб і включає в себе два мотострілкові батальйони, батальйон охорони, вертолітний загін і підрозділи забезпечення. Нині, за неофіційною інформацією, обговорюється можливість збільшити чисельність угруповання до розмірів бригади.

Не церемонилися росіяни і з Каримовим. Після того як 2001-го він різко висловився проти появи російської військової бази в Киргизії, російські ЗМІ відразу пригадали узбекському лідерові фразу легендарного афганського моджахеда Хекматіара: «Самарканд і Бухара — це наші міста на нашій землі...». Кілька прикордонних інцидентів з участю ісламських бойовиків зробили Іслама більш тямущим. Узбекський президент, котрий доклав чимало зусиль для появи американської військової бази «Ханабад» на території своєї країни, 2005-го під тиском Москви поставив вимогу ліквідувати її. А 2006-го базу «Ханабад» почали використовувати російські військові для оперативного нарощування й розгортання своїх військ у Центральній Азії.

Киргизія, яка не бажала віддавати росіянам колишній радянський аеродром і авіашколу в Канті для розгортання бази російських ВПС, стала дещо зговірливішою після двох вторгнень ісламістів 1999-го і 2000-

го. 2002-го, після того як поблизу Бішкека з'явилася американська повітряна база «Манас», росіяни форсували переговірний процес. Аскар Акаєв, загрузнувши в боротьбі з опозицією, яка набирає силу, і в нескінченних прикордонних проблемах з Узбекистаном і Таджикистаном, здався. 2003 року 999-у російську базу, на якій тепер дислокуються російські штурмовики Су-25, було урочисто відкрито. Навесні 2005-го Акаєв, так само як і Каримов, поставив вимогу вивести з території республіки американських військових. Влітку того ж року, вже за нового президента, Бакієва, угода про статус та умови перебування російських льотчиків набула чинності.

Крім того, згідно з відомостями відкритих джерел, у Киргизії розташовано ще кілька військових російських об'єктів, зокрема випробувальна база протичовнової торпедної зброї, пункт дальнього зв'язку з підводними човнами, які перебувають на бойовому чергуванні, та сейсмічна станція, яка функціонує в інтересах Ракетних військ стратегічного призначення.

Курманбеку Бакієву, котрий намагався дистанціюватися від Москви, відразу дали зрозуміти, хто тримає під контролем ситуацію в Центральній Азії. Щойно киргизський лідер почав ігнорувати російські економічні пропозиції, його вчорашній соратник у «революції тюльпанів» Фелікс Кулов, котрий пізніше очолював опозицію, виступив з ідеєю створення конфедерації Росії і Киргизії...

Спеціалісти відзначають умилу роботу росіян з опозицією в азіатських республіках. Специфіка розселення — вічний головний біль місцевих лідерів. Таджикицький Памир компактно заселений киргизами. Південь Узбекистану, Самарканд, Бухара — центри традиційного проживання таджиків. На території Киргизії — чотири узбецькі анклавів. Держкордонні між республіками не завжди існують навіть на папері. Представники різних народів не завжди ладають одне з одним. (Порівняно недавня перестрілка з участю узбецьких і таджикських прикордонників — ще одне тому підтвердження.) Поширення фундаменталістських настроїв — очевидне. Бунтівний Афганістан — під боком. Наявні протиріччя, на думку експертів, Росія вміло використовує і, якщо треба, підігріває. Проблеми й заворушення в республіках виникають саме тоді, коли Кремлю необхідно вирішити якийсь стратегічне питання.

Росіяни залишаються єдиною військовою опорою центральноазіатських режимів і місцевих еліт. Особливо має потребу в них влада Таджикистану, який пережив кровопролитну громадянську війну й регулярно піддається нападам озброєних ісламістських загонів. Емомалі Рахмон довго відмовлявся узаконювати військову російську базу, проте 2004-го Росія домоглася свого. В її власність було передано оптико-електронний вузол системи контролю за космічним простором «Нурек». На базі 201-ї мотострілецької дивізії було розгорнуто військову базу (три полки, дислоковані в Душанбе, Кулябі та Курган-Тюбе). Крім того, в Таджикистані розміщено самодійний артилерійський полк, зенітно-ракетний полк, дивізіон установок системи залпового вогню «Град», авіагрупа (п'ять Су-25), вертолітна ескадрилья, окремий батальйон розвідки та радіоелектронної боротьби. На озброєнні угруповання перебувають приблизно 100 танків і 300 БМП, БТР і БРДМ. Чисельність угруповання — близько семи з половиною тисяч осіб. Питання про оплату бази влада республіки зняла.

У відповідь на зговірливість Душанбе Москва списала держборг Таджикистану й пообіцяла інвестиції розміром два мільярди

доларів, а також пообіцяла побудувати Сангудинську та Рогунську ГЕС.

На початку грудня 2004 року Росія офіційно закінчила передавати Таджикистану 881 кілометр 600 метрів памірської ділянки таджицько-афганського кордону, яку до цього охороняли російські військочесловужбовці. Проте в Таджикистані залишилася оперативна група прикордонної служби ФСБ Росії та радники при кожному з прикордонних загонів.

Через чотири дні після початку боїв у Південній Осетії в Душанбе пройшло 29-е засідання Координаційного комітету з питань протиповітряної оборони (ППО) при Раді міністрів оборони учасників СНД. На засіданні комітету було вирішено, що в найближчий рік Росія направить країнам, які беруть участь в об'єднаній системі ППО СНД, 21,5 мільйона рублів на модернізацію протиповітряної оборони. Чотири мільйони має отримати Таджикистан, 1,3 мільйона — Узбекистан...

Дипломатія багнета і прянки. Так назвав один британський дипломат політику Росії в боротьбі за каспійську нафту й азійський газ.

Зберігаючи контроль за колишніми гарячими точками, Росія має на увазі дуже різні цілі. Якщо говорити про ситуацію із самопроголошеними республіками, то тут справжнісінький Клондайк ще й для тінювого, кримінального бізнесу. Невизнані держави — це чорні діри, в яких відбілюють брудні мільярди. Це — гігантські партії наркотиків і зброї, ешелони неврахованої нафти, контрафактного спирту та безакцізного тютюну, колони крадених машин, тонни фальшивих грошей. На всьому цьому дуже непогано заробляють люди, які мають високопоставлених лобістів у кремлівських кабінетах.

Присутній і військово-політичний аспект. Здійснюючи протекторат невизнаних режимів, Росія ґальмує процес можливого вступу Грузії і Молдови до НАТО (туди не приймаймо держав із нерозв'язаними територіальними проблемами) і зберігає дестабілізацію в регіонах.

Не дивно, Дмитро Медведев заявив, що «Росія підтримує будь-яке рішення Південної Осетії та Абхазії стосовно статусу цих республік і слугуватиме їхньою гарантією у світі». Два дні раніше аналогічну заяву зробило керівництво російського парламенту.

Але мало хто згадує, що в РФ ще сім років тому було ухвалено Закон «Про порядок прийняття до Російської Федерації та утворення в її складі нового суб'єкта РФ», який дозволяє приєднувати «іноземну державу чи її частини». Прохання здобувача адресується президенту РФ, який повідомляє про нього Раді Федерації, Державній думі та уряду. Після цього з новим суб'єктом укладається спеціальна угода, яку направила до Конституційного суду. Процедура нескладна, проте навряд чи в Росії до неї вдадуться. Нові бюджетні витрати ні до чого. Нові суперечки із Заходом — також. Контроль є дешевшим і ефективнішим за володіння. В каламутній воді ловити рибу простіше. Політика багнета, помножена на «газову дипломатію» — універсальний засіб пошуку агресорів і примушуння їх до миру. В будь-якій точці, де є російські «мироотворці». І російські інтереси.

Валерій Семиволос,
Михайло Павленко

ЛЮСТРЕЦЬ

Нам вже доводилося якось говорити про те, що держава без громадянського суспільства може існувати, а от навпаки ніяк.

Але це з одного боку, а з іншого — саме в процесі побороювання держави та її чисельних інституцій і відбувається становлення і гартування громадянського суспільства з одночасним реформуванням та трансформацією цих самих інституцій до вимог суспільства.

Майдан, як явище, а не тільки як акція масової непокори, довів, що наше суспільство не тільки дозріло, але й щиро прагне радикальних змін у діяльності держави. І в першу чергу це стосується перерозподілу владних повноважень та контролю за діяльністю чисельних державних інституцій на свою, тобто суспільства, користь.

І коли на чисельних майданах ми зірваними та охриплими голосами волали Ю-ЩЕ-Н-КО чи Ю-ЛЯ, то мали в першу чергу на увазі не саме «коронування» цих персонажів, а ті наболілі радикальні реформи у царині державно-суспільних стосунків, які мусли відбутися.

Але, на жаль, вийшло як у відомому анекдоті талановитого обіграному свого часу в одному із своїх фільмів Ельдаром Рязановим: «Якщо стихію неможливо зупинити, то її потрібно очолити!» От ми й дозволили їм нас стихійно очолити з усіма сумними наступними наслідками.

На межі 2004-2005 років ми, в першу чергу, прагнули зламати посткомуністичної, кучмівської, олігархократичної чи як там її ще визначили політологи, старої, що дісталась нам у спадок від совка, зашкарубленої системи.

Ще й як! Але скориставшись нашими настроями для «воцарення», вони ніц не зробили, а лише забазикали ці наші прагнення. Той же Ющенко під час його «палкої» зустрічі із донецьчанами осінню 2004 із здивуванням констатував, мовляв, в Україні вибудовується суто поліцейська система влади.

І дивно не те, що задля усвідомлення цього факту йому в якості кандидата в президента знадобилося відвідати Донецьк чи Харків, а що майже за чотири роки перебування при владі після цього він абсолютно нічого не зробив для зламання цієї системи.

Ну, не вважати ж радикальним кроком до реформування нашої міліції двократне призначення на посаду головного міліціанта Юрка-термінатора, який, попри висновки поважних міжнародних та вітчизняних правозахисних організацій про європейське лідерство України в сфері порушення прав особи і катувань в правоохоронних околотках, не втомлюється як забамбулений папуга твердити: «Міліція з народом!».

І такий стан речей стагнації і жодного реформаторського поруху у будь-якій сфері — від наболілої соціалки чи ЖКГ і до неосяжних економічної та правової царин.

Скрізь панує вселенський кучмізм. І справа тут не в Ющенкові, точніше не лише в ньому, а і в інших головних персонажах так званої великої української політики, а попросту глобального політичного класичного лохотрона.

Тут все, як у банальній розводці, — верхові, низові і група підтримки. Просто вони час від часу міняються місцями та при нагоді позбавляються від партнерів-конкурентів — от і все.

І триває цей лохотрон не з 2004, як це декому здається, а як мінімум у двічі довше, освячений ще діточим на той час президентом Кучмою. Змінюються лише гасла-завлекаючі до електорату, тобто лівих, щодо їх залучення до цієї нечесної гри.

Ні Ющенко-прем'єр, ні його президентська реінкарнація, ні двічі прем'єр одного разу віце-прем'єр Юля, ні двічі прем'єр (одного разу майже канцлер) Янукович, ні їхні парламентські групи підтримки, не кажучи вже про всю депутатську зграю вкупі, за останні роки із вісім так і не спромоглися запровадити хоча би одного посправжньому реформаторського закону.

В той час як Україна потребує цілу купу. Одні лише слова-обіцянки та стенання на підступі клятих конкурентів-ворогів та дух Кучми, що витяє над усім цим бедламом на ім'я українська політика.

І не треба нам тут про Юлю, бо в низці коментарів до попередніх публікацій погрозливо рефреном лунало: «Все вірно, все правильно — ця сволота таки знову всілася нам на шию. Тільки Юлю не чипайте!»...

Чому? Мо, вона менша, чи наша сволота? Так нам же від того не краще!

Один з авторів колись працював в одному із юліних видань і там діяла точнісінько така ж установка — громити усіх, навіть своїх, але Юлі не чипати! Вона, що свята? Так та легкість, із котрою ця пані з очіпком переступає через людей, навіть своїх палих прихильників, свідчить про її готовність йти до своєї головної мети — безмежної влади — і по трупах.

І це навряд чи дозволяє зарахувати її до сонму благосних. А та публіка, що підбралась у її команду: від псевдознавчих Ляшка чи Томенка і до напівкримінальних Губського, братів Буряків чи Фельдмана сумнівець не викликає — жодних справжніх реформ очікувати не варто.

А сама ж політична кар'єра Тимошенко нагадує бурхливу діяльність однієї стержової пані, котру та розвинула в одному харківському муніципальному виданні на початку 90-тих. Головним її бажанням було в будь-яку ціну всістися в главредакторський фотель.

Від цього її бажання не тільки редакцію, але й половину міського депутатського корпусу трясло роки так і півтора. Врешті-решт пані добилася свого: стала редактором десь на місяць, після чого видання прийшов гаплік.

Оте саме очікує і нас в разі досягнення Тимошенко її мети — вселенської влади: державоуправління її буде бурхливим, але не тривалим, після чого трапиться гаплік як Україні,

у теперішньому її вигляді, так і нашим віруванням в сакральності осіб.

Так може не будемо доводити країну до цього експерименту, а почнемо процес лікування нашої політичної еліти від політичної імпотенції шляхом її кастрації?

Розвідка щодо кадрової «напряжки»

Про заборону на професії балакають вже не один рік. На нашій пам'яті це питання гостро поставало двічі. Вперше, коли руйнувалася «страна советів» та компартія СРСР. Чи скоріше навпаки — компартія та її страна советів?

Вдруге, опісля Майдану. Коли виникла потреба будувати на руїні щось нове, постало слушне запитання — а чи можуть бувати кадри, вимуштровані під цільові спеціфічні завдання, перебудуватися так, щоби приносити бодай якусь користь?

Чи зможуть вони очолювати усілякі державні структури, суспільні організації та підприємства, щоби вдало ними керувати? Чи краще люструвати їх, щоби не мучилися?

В спадок від совка нам залишилася розгалужена та відлагоджена система розподілу та призначення посад за єдиною схемою. Тому незрозуміло було, як розподіляти та призначати, скасувавши схему? Таке питання виникло не випадково і головне — не вперше в історії.

Після 1917 року протягом короткого часу практично усі старі кадри пройшли ротацію, яка тоді мала вигляд тривіального знищення. Інакше кажучи, старих кадрів просто повбивали. Нічого дивного у цьому нема — червоні притримувалися такої самої методи і згодом, скажімо, в тій же Камбоджі.

Дав лопатою по голові, рештки землю присипав — ось, власне й уся червона люстрація. Втім, там де червоних не було, також було по-всякому. Прихильники невідлого претендента на престол, коли програвали вирішальну битву, позбавлялися усіх шансів вхопити ласого шматка з хазайського чи навіть державного столу. І це видавалося природним, і ніхто не кричав про порушення прав людини.

Довга боротьба за англійську корону, що отримала назву війни Алої та Білої троянди, врешті-решт одну «троянду» позбавила геть усього. Натомість «троянда», що перемогла, отримала усе. Чим вам не люстрація у чистому вигляді?

Суттєвий момент. Питання про люстрацію виникає, коли йдеться про докорінні зміни. Інакше кажучи, апріорі вважається, що неандерталець чи кроманьонець не здатні зробити ракету або комп'ютер, якими б вони не були старанними учнями. Отже, коли курс міняється кардинально, треба інших людей.

Чого ми бажали після здобуття Україною незалежності? Певна річ, крім високих і світлих цілей, ми ще дуже хотіли люстрації. Нас переповнювало гаряче бажання, щоби уся та комунацька сволота, що паскудила наше життя, усі ті люди, яким вільна Україна була наче кістка в горлі, щоби усі вони залишили нас назавжди.

Щоби зникли та не відвідували нас навіть у спогадах.

На суто емоційному рівні хотілося лишити їх усього, заробленого неправедним шляхом, тобто шляхом приниження особистості та народу.

Здавалося, що треба було волею суверенного українства винести вердикт, згідно з яким экс-комуниці решту життя мусли прожити у брудній канаві під парканом.

А щасливі та вільні ми ходили би повз той паркан, звержно дивилися на бувших володарів світу і казали б їм без особливої злості: «Тьху на тебе. Щоб ти здох, зараза». Отака була мрія. Та не судилося.

Чому, спитаєте, знову пощастило Польщі, країнам Балтії, а в нас усе склалося, як завжди? Це, шановні, надто глибоке питання, щоби відповісти на нього двома словами, та ми все ж таки спробуємо.

Ну, перш ніж знімати ворожий елемент з усіх посад, слід було мати відповідну кількість тих, хто гідно замінив би звільнених. А в Україні, де все без винятку підкорялося комуністичній ієрархії, не знайшлося адекватної заміни численним старим посадовцям.

Так, дійсно, номенклатурних посад налічувалося дуже багато, штати були роздуті безмежно. Діюча система існувала лише в такому

спотвореному вигляді, але іншої ми не мали. І ця система нехай поганенько, але таки працювала.

Аби не розвалити все остаточно, слід було, покидавши старі шкідливі кадри, не гаючи часу, призначити нові. Тоді система, шкутильгаючи, продовжувала б якось діяти, а згодом нові розумні та відповідальні посадовці вдосконалили б її на ходу.

Проте... Непоганих людей в Україні завжди вистачало, а от щодо дієздатних — то з цим у нас століттями відчувалася «напряжка».

Отже, головна причина, через яку в нашій країні не вдалося впровадити люстрацію — це елементарний брак кваліфікованих управлінських кадрів за умов існування надто розгалуженої та ускладненої системи управління. Ця державна вада виправляється тривалий час, і ремонт здійснюється у двох напрямках.

Перше — спрощення, скорочення та осучаснення усіх ланок управління поряд з діями, скерованими на вестернізацію схеми управління в цілому.

Друге — впровадження реально діючої багатопартійної системи, яка гарантує у подальшому, що на кожну посаду часно знайдеться щонайменше два гідних претенденти.

А вже тоді настає повна свобода — люструй досючі! Ви самі розумієте, що в цих напрямках вже зроблено багато, але ж і лишилося не менше. А про головне гальмо в цьому сенсі вже казалося неодноразово — це сучасна так звана політеліта.

Нам вже доводилося писати, що якщо трапиться ще один Майдан все мусли відбуватися за НАШИМ, а не за ІХНИМ сценарієм.

І якщо для цього потребується заперти їх усіх гамузом: парламентаріям, президента із секретаріатом, прем'єра із Кабміном, Верховний та Конституційний суди — в одному місці, то так і зробимо.

І будемо стояти на тому Майдані до тих пір, доки вони не узаконять усі, і якщо знадобиться то й конституційною більшістю, висунуті НАМИ, а не НИМИ гасла та вимоги.

А однією із найголовніших з них мусли бути повна і беззаперечна відставка усіх їх без права повернення у велику політику назавжди. Туди мусли прийти інші. Як і які? Про це якось наступного разу. Але, що не ці — напевно.

Повний люстрець — 2

Можливо, минулого разу неввіразно пролунало, що головною перешкодою на шляху до зламання та руйнації посткомуністично-кучмівської системи в Україні є так звана «вітчизняна політеліта». Вона, наче заяложена колода карт, вже друге десятиліття поспіль тасується у грі під назвою українська політика.

Що роблять із дровнякою, яка гепнула на дорогу та заважає рухові? Її відтягують на узбіччя, аби не перешкождала. А старі карти перед початком нової гри взагалі видають на смітник.

Правда, у нашому випадку треба ще й правила гри поміняти. Бо гра, яка нам досі пропонувалася політелітою, більше схожа на старе зевківське картярство. Там той, хто банкує, сам встановлює правила. Причому, часто-густо правила коригуються опісля роздачі карт і, звичайно ж, винятково на користь того, хто при колоді.

Теоретично, відправити у небуття теперішню українську політеліту (комунацьку, за своєю суттю) можна двома шляхами. Або ввічливо, тобто еволюційно, або ж ганебно, революційно. Але в обох випадках зміна правил гри обов'язкова.

Тепер щодо революційності, тобто, яка вона у прикладному сенсі та із чим її, так, на перший погляд, непривабливу, їсти. Насправді, якється нема чого, бо різниця між «ево» і «рево» полягає лише у швидкості.

Початок ХХ століття пройшов під гаслом, що революція — тобто, швидкість — це добре. А в подальшому люди почали привчати, що поспішати якраз не слід.

Причому, чим старішими були провідники країн та ідей, тим активніше вони переконували електорат, народ, підлеглих, рабів у тому, що «спешити нужно медленно». Дійсно, на схилі років спринт цікавить людину скоріше як видовище.

У житті все залежить від ситуації. От скажімо, ви біжете по сходинах, гублячи речі, а під будинком хапаєте такі тоді, коли не встигаєте на літак. І нехай вам у той момент хтось спробує довести, що поспіх шкідливий.

Коли ж ви підготувалися до подорожі заздальгидь, і вам нема чого поспішати, то ви спокійнісінько доїдете до аеропорту навіть у автобусі. Так само і в політиці.

Або, скажімо, лежить на наших українських складах зброя. Її повно. Іржавіють танки, бронетранспортери та спеціалізовані вантажівки, труляють літаки, вибухають час від часу снаряди та міни, морально старіє стрілецька зброя.

Маразматичні розмови про те, що з усього того антикваріату ще можна стріляти (ми ще о-го-го!), ведуться, скоріше, заради підстаркуватого електорату партії лівого штибу.

З трьохлітньої й досі можна разок вистрелити. Можна політати на «кукурузику». Навіть трофейний англійський танк часів Першої світової війни, якщо його капітально підлатати, вгалявши купу грошей, здатний здолати кількост метрів.

Та справа полягає в іншому. Латанням нехай займаються швачки, а нас цікавить зовсім інше. Треба негайно скинути баласт, швиденько позбутися зайвих витрат на утримання небезпечного брухту та зосередитися на придбанні або виробничі потрібного і сучасного. Скажіть, яка користь грузинам із того, що в них є післявоєнні «Катюші» (чи зараз у тих систем залпового вогню інша назва, «Град», здається?), а також автомати та плямиста форма. Хіба тих грузинів не нищать, як беззахисних овець, ракетами з повітря?

І що було би, коли б Грузія, замість бурафської, отримала у достатній кількості справжню зброю, здатну захистити від повітряних атак?

Що було би, коли б геть усі російські бойові літаки та вертольоти, стартувавши з військових аеродромів, не поверталися назад? Скільки б тоді тривала війна — день, два чи три? Чи гарцювали б тоді «браві казачки» в Горі та Зугдіді? Навряд.

Так само і в нас. Всього того, чим із радянських часів переповнені наші військові склади, треба позбутися якнайшвидше, аби не відволікатися від головного.

І сува прибутків від того, що вдається продати, тут грає далеко не першорядну роль. Коли десятиріччями по-тихому розкрадають забиті лахами склади (як от зараз), від цього нема користі ані народу, ані Україні.

А от коли ми подивимося на спустілі сховища, звільнені від сировини для переробної металургії, то швидко зрозуміємо — яка нам зброя потрібна, скільки треба витратити на оборону, з ким блокуватися та коли.

Власне, саме оце й зветься реформуванням у військовій сфері. Нові однострої для президентської гвардії, паради та шоу десятих десантників — це ще далеко не реформа. До речі, селекторні наради, сесійні засідання усіх рівнів з трансляцією у ЗМІ, голосні всенародні звіти, святкування днів області та району — це теж не реформа.

То тепер порадьте — треба нам додавати швидкості (у тому числі, і в політичних змінах) чи не треба? Треба нам тієї революційності чи, як і раніше, тягнутимемо kota за хвіст, незважаючи на те, що у Причорномор'ї відчутно запахло паленим.

Прискорення, тобто революціонізація, стосується не лише військових, ВПК та фахівців з міжнародних відносин. В промисловості так само виграє той, хто діє швидше.

От дивіться, така задача: є дві караконні фабрики — А і Б. Обидві у глибокій ж... ахливій кризі. Фабрику А нашвидкуруч за безцінь віддали якимось власникам, яких попередньо протестували на дієздатність.

Власники прийшли, когось звільнили, щось поміняли, від зайвого здихалися. Вклали гроші, поставили нове обладнання, впровадили технології, визначилися з асортиментом продукції. Словом, пройшов рік — і справа пішла.

Працівники мають непогану зарплату, бюджети поповнюються податками, які надходять своєчасно та в повному обсязі. Отака гарна казка. Тим часом керівництво фабрики Б досі визначається, кому продати сподорожче, причому, час плине, а основні фонди від цього у вартості тільки втрачають. Люди знеслені,

про зарплату не йдеться. Працівники поступово роз'їхалися заробляти по закордонах, їхні діти позбавлені нагляду, зростає захворюваність та дитяча злочинність.

В той же час директор із найближчим оточенням, потроху розпродавши майно, безупинно покращує свої житлові та побутові умови. Це вже інша казка, про еволюційний шлях. То скажіть, шановні, кому такий шлях вигідний і який шлях особисто вам до вподоби?

Такі казки можна розповідати сотнями: про електромашинобудування та електронну промисловість, про виробництво танків та літаків... Але ж ми не держкомстат, тож про ці сумні речі хай вам краще статистика розповідає.

І це. Ви уявляєте собі переїзд з однієї квартири в іншу, який триває безперервно довгих 20 років? Хто там у нас найчастіше переїжджає? Ну, нехай, військові.

Якось один військовий узяв із собою усе необхідне, що можна — продав, решту — викинув. І за день переїхав. Якщо б він робив це протягом десятиліть, його життя перетворилося би у казку. Не виключено навіть, що психіка людини, хай і військової, такого знущання не витримала би.

Уявіть, захотів пообідати, дивиться — ложки на новій квартирі, а виделки — на старій. Каструлі, розумієте, перевіз, та у новій оселі ще газу нема. Пішов до туалету, там, звичайно, унітаз, а туалетний папір застряв у дорозі.

Ви ж розумієте, що таким чином — еволюційно — жити не можна. Так еволюційно тільки божмаки стають. І якщо майже за два десятки років ми не дісталися місця призначення, не виключено навіть, що ми взагалі нікуди не їхали. Як отой «человек рассеяний».

Цікаво, чи звернули ви увагу на грайливу риторичку, з котрою останнім часом найхитромудріші «нові» — різнобарвні представники парламентського племені та экс-нардпи, боси партій-лузерів — віщають про необхідність термінової зміни вітчизняної політеліти?

Бо в іншому випадку у народу може увірватися терпечі. Лякаючи решту згнилого вітчизняного політбюро на близькими соціальними катаклізмами, вони, у першу чергу, мають на увазі себе, люб'язних.

Мовляв, позаяк суспільство потребує радикальної зміни політеліти, а зробити це цивілізовано можливо лише через вибори, то «выбери меня, выбери меня, птицу счастья завтрашнего дня». Буцімто, ми інші, та від теперішніх давно вже публічно відірвалися.

Вони, ці хитруни, навіть правили гри, тобто виборче законодавство, ладні поміняти. Наприклад, закрити пропорционалку — на відкриті списки.

На місцях обіцяють повернутися до мажоритарки. Даять клятви обирати не тільки депутатів, мерів чи губернаторів, а взагалі всіх і вся, кого тільки можна: від начальників жевів чи профспілкових босів до суддів із дільничними міліціантами включно.

І все, за виключенням певного політичного зиску, на який розраховують автори подібних ініціатив, начебто правильно. Загартуємо нашу політбуржувану публіку нескінченною чередою виборів, перевиборів, референдумів, вотумів недовіри, відставок та імпічментів.

А тоді, відфільтрувавши у такий виборчо-люстраційний спосіб усілякий непотріб, отримаємо на виході нову політеліту, причому, еволюційним шляхом.

Фарисейство «новоявлених» криється не в тому, що створюючи дистанцію між собою та теперішньою політелітою, вони, замість піти у відставку, намагаються наростити собі рейтинг.

Нам пропонують зміняти гру, а не правила, які забезпечують хоча б умовну рівність двох суперників, тобто — нас сердешних і нерухомих влади. На рівних ми зможемо грати у нескінченну виборчу гру із державою лише за наявності реального механізму відкликання виборних посадовців.

Ефективною така процедура стане тоді, коли обрання можна буде законом позбавити посади у спосіб, не складніший від того, у який його обирали.

Але, в будь-якому випадку, навіть зі зміненими правилами, еволюційна люстрація потребує купу часу, якого Україна вже, на жаль, не має.

Ієрархії мотивацій

Найбільш відома класифікація мотивацій належить Абрахаму Маслоу. «Піраміда Маслоу» суть ієрархії потреб в споживацькому суспільстві, тобто в системі цінностей «пашу» (термін «пашу» та далі по тексту термін «аарн» – санскритські терміни, їхня суть розкрита у тексті), де онтологічною характеристикою є «споживання світу».

Ця ієрархія цінностей описується наявною мовою і добре розробленими в психології поняттями: фізіологія; безпека; любов (приналежність до чого-небудь); повага; пізнання; естетика; самоактуалізація.

Останні три рівні – пізнання, естетичні та самоактуалізація – також вважають потребою в самовираженні.

Обмеженість уявлень про ієрархії потреб в піраміді Маслоу полягає в дослідженні ієрархії, що задана винятково західним суспільством, суспільством споживання. Тобто така ієрархія виникає в системі цінностей, що вже осмислила себе як першорядно матеріальна і протиставила себе вторинній ідеальній.

Мотивації всередині цієї ієрархії добре знайомі. Це – професійна діяльність задля безпосередньої вигоди, мистецтво задля естетизації світу, наука задля пізнання, створення сім'ї через любов і так далі.

Піраміда іншого типу мотивацій в суспільстві суть ієрархія в системі світогляду, де онтологічною характеристикою є «конструювання світу». Ця ієрархія цінностей «аарн». Ця ієрархія описується принципово іншою мовою, в інших уявленнях, з дещо незвичної позиції – щодо світу як такого.

Конструювання світу; злиття зі світом, розчинення у світі; осягнення світу; дія заради інших, як спрощення світу до інших індивідуумів; любов як взаємодія з іншими через потяг до них; виокремлення себе серед інших та обособлення, як поява власного значення; значимість власного матеріального носія.

Останні три – любов, обособлення та значимість матеріального носія – є примітивізацією щодо більш універсального всевіртуального відношення до світу.

Ця ієрархія мотивацій є не просто прямо оберненою за послідовністю, а ще й реконструюваною за змістом відносно іншого «конструктивного» світогляду – як поступовий відхід від позиції «конструювання світу» і все більше занурення у світ як такий.

Мотивації «аарн» не виникають самі по собі, як мотивації «пашу», їх спричинюють особливі інтелектуальні колективи односторонців в громадянському суспільстві.

Можна лише приблизно, без деталізації навести приклад: створення принципово нових артефактів мистецтва, ненауковий конструктивізм, освоєння космосу, створення штучного інтелекту, нанотехнології, гена інженерія – всі ці мотивації до діяльності не несуть безпосередньої сьогодишньої вигоди.

Окрім того, вони пов'язані зі здоланням значного опору суспільства, що в своїй більшості перебуває всередині мотивацій «пашу».

Ієрархія «аарн» виникає в системі цінностей, що вже осмислила себе як першорядно конструктивна (віртуальна) і протиставила себе тлумачній (актуальній). Як бачимо, навіть способи протиставлення таких ієрархій також є позиційними. В «піраміді Маслоу» здійснено перехід в протиставленні «матеріальне – ідеальне».

В піраміді здійснено перехід в протиставленні «віртуальне – актуальне». Не має значення, послідовником якого підходу ви є – Маркса, що дуже комплементарний Маслоу, чи Вебера, тобто, що ви вважаєте основою – матеріальне (ієрархія 1-8) чи ідеальне (обернена ієрархія 8-1), ви все рівно знаходитесь всередині ієрархії Маслоу.

Ці дві піраміди потреб є неоднаковими щодо їх відомості для широкого загалу,

уваги мислителів та інтенсивності дослідження, пропозицій щодо них філософських та релігійних доктрин.

Переважає перша піраміда, яка навіть досі вважається єдиною та єдино правильною. Уявлення «пашу» про ієрархії «аарн» існує як відчуття, що десь відбувається щось більш значиме, ніж те, що роблять вони.

Викладачі вузів, що не пояснюють студентам, онтологічну обмеженість «піраміди Маслоу», не просто самі сприймають її некритично, вони тим самим не спроможні до онтологічно-ціннісного аналізу питань: звідкіля береться ієрархія потреб, і коли виявлена онтологія «матеріальне – ідеальне», то які ще можуть бути ієрархії потреб.

Чи є мотивації довільним вибором?

Власне, йде мова про довільний, а не про добровільний вибір мотивацій. Добровільний вибір мотивацій це питання соціально-політичного ладу в тій чи іншій державі. А от довільний вибір це питання наявності чи відсутності ціннісного диктату в тому чи іншому суспільстві.

Тобто довільність вибору мотивацій – це захист права на дивакуватість, це питання про те, як суспільство ставиться до диваків (людей з іншими, ніж загальноприйнятні мотиваціями): вивчає та переймає мотивації диваків, просто підтримує диваків для різноманіття, не вивчаючи та не переймаючи їх мотивації, не підтримує диваків і ставиться байдуже до їх мотивацій, переслідує диваків, змушуючи змінювати мотивації на загальноприйнятні, знищує диваків.

Як вибираються мотивації сьогодні?

Людина народжується і живе в сім'ї, яка постійно зайнята боротьбою за зростання кількості та якості споживання, де отримує відповідне ціннісне виховання. А саме:

Влада – це споживання світу.
Гроші – це інструмент споживання.
Популярність дозволяє мати щонайкраще споживання.

Секс – це ставева міра влади, грошей та популярності.

Далі людина в дитинстві та юності отримує освіту, де закладаються системно-культурні підґрунтя для такого ціннісного виховання, та, в кращому разі, релігійне виховання, де закладаються тільки обмежувальні норми щодо споживання: не убий, не укради, не лжесвідчи тощо.

Надалі людина постійно знаходиться під безперервною атакою споживацьких імперативів реклами та іншого змісту засобів масової інформації.

Отже не можна сказати, що в такій ситуації вибір мотивацій є довільним, бо існує багаторівневий диктат – виховання, освіта, культура, релігія, реклама, ЗМІ.

Інститут психоаналізу працює винятково з патологічними випадками мотиваційного дисбалансу чи з втратою усякої мотивації. Інститут психоаналізу не працює з передчуттями фундаментальної хибності споживацьких мотивацій. Адже сам психоаналіз виникав всередині західних цінностей, де «споживацтво» є онтологічною основою.

Тільки в окремих випадках – через релігію або філософію – людина має можливість змінити ті чи інші мотивації. І дуже рідко буває так, що мотивація змінюється системно.

Як відбувається зміна мотивацій?

Важливим надбанням людства, що дісталось ціною величезної кількості людських смертей, є основний закон зміни особистих мотивацій: мотивації не змінюються через політико-державний чи суспільно-моральний примус.

Мотивації змінюються шляхом виховання, освіти, або ж в результаті життєвої кризи, яка ставить людину в ситуацію на-межі.

Сергій Дацюк

Створення нових мотивацій

Колективні мотивації взагалі невідповідні зміні впродовж людського покоління. Зміна колективних мотивацій відбувається протягом тривалого історичного часу та пов'язана з цілим комплексом засобів: філософське осмислення, пробудження історичної пам'яті в суспільстві, відкриття структур масової свідомості для публічної роботи з ними впродовж тривалого часу.

Подивимося на чотири простих мотивації – влада, гроші, популярність та секс. Спочатку розглянемо зміст цих мотивацій в «піраміді Маслоу», тобто в ієрархії цінностей «пашу».

Влада – це споживання влади. Загальне благо, яке декларують ті, хто хоче влади, – лише маскування справжнього споживацького мотиву.

Багато грошей (багатство) це можливість необмеженого вибору споживання. Суспільні обов'язки багатства зводяться лише до необтяжливої добродійної діяльності.

Відомість, як популярність, приносить зростання споживацьких можливостей. Визнання (тобто знання як кращого в своїй сфері) та слава (за славні діла) приносяться в жертву відомості та популярності.

Секс, як ставева міра влади, грошей та популярності є споживанням статевої уваги. Продовження роду та людські відносини приносяться в жертву прагненню сексуальних перемог.

Зміна мотивацій означає перегляд, перш за все, ставлення до цих чотирьох мотивацій. Це може відбуватися як зміна мотивацій в процесі досягнення того, що слугує мотивацією. Тобто, коли людина отримує владу чи багато грошей чи популярність чи багато сексу, її мотивація має змінюватися.

Але проблема в тому, що ніхто їй в цьому плані не може нічого поради, бо всі, хто міг би це зробити – наприклад, психоаналітики, філософи, представники релігії чи просто мудрі люди – не знаходяться в таких же ситуаціях, бо їх мотивації завжди інші, складніші і вони, як правило, не знають, як це бути всередині однієї домінуючої простої мотивації та ще й досягти її цілей.

Відтак владоможці, багаті, популярні та пошукачі сексу не можуть самостійно змінити свої мотивації після досягнення мотиваційних цілей, бо саме примітивність їх мотивацій і їх домінуючий над рештою характер слугує тим бар'єром, через який осмислення можливості мотиваційної зміни їх носіями неможливе: їх мислення занадто примітивне.

Так виникає мотиваційна криза, наслідком якої є депресія, яку намагаються лікувати або хімічними засобами, або через психоаналітиків, або в досить радикальний спосіб – «даун-

шіфтинг», коли людина покидає світ гонити за споживанням і починає займатися речами, що не пов'язані зі споживацькими мотиваціями.

Не дивлячись на те, що «даун-шіфтинг» це доволі примітивний спосіб втечі від споживацьких мотивацій, він достатньо поширений, бо реконструкції мотиваційної структури особистості сьогодні не пропонує ніхто, оскільки це пов'язано з наявністю доволі складної філософії, а не якихось там знань в психології чи психоаналізі.

Мотивації всередині ієрархії цінностей «аарн»

Влада це влада над світом в процесі творчості і відмова від підпорядкування людини людині. Влада має слугувати не задоволенню примітивних потреб тих, хто забезпечує підтримку влади, а зміні та ускладненню їх мотивацій.

Багато грошей є лише умовою переходу на іншу ступінь можливостей – довільного вибору мотивацій та їх ускладненню. Природа грошей змінюється, коли їх стає багато: гроші стають фінансами, а отже мають змінювати світ навколо.

Здобута популярність не має перетворюватися на наркотик. Популярність лише ресурс, що дозволяє досягнути визнання за славні діла.

Секс є дарунком чуттєвого світу одного іншим. Це означає принципову зміну філософії сексу – поступове вмирання традиційного шлюбу, трансформація традиційної сім'ї у мережеву сім'ю, перевагу полігамії над моногамією.

Пошукачі сексу можуть пропонувати суспільству принципово нові форми сексуальних відносин, переборюючи зневагу та недовіру більшості.

Отже прості мотивації, коли досягаються мотиваційні цілі, повинні змінюватися на більш складні, бо ті, хто досягає цілей мотивацій, насправді мають щось більше.

Неспроможність успішних у досягненні мотиваційних цілей розглянути у собі це більше – є не тільки їхньою поразкою, вона є також поразкою всіх тих, хто прагне того ж самого і бере з них приклад.

Як можна створювати нові мотивації?

Це важке питання, бо щось можна практикувати тільки тоді, коли є відповідна теорія. Без теорії практики не існує, існує лише спонтанна діяльність. Можна виокремити тільки загальні принципи нових мотивацій, які можуть з'являтися:

Мотивація має бути позитивною. Жодна мотивація, спрямована на зни-

щення чого-небудь, яким би огидним воно не було, не має бути головною.

Мотивація не може бути пов'язана з власною вигодою чи принаймні власна вигода не може бути головною.

Мотивація повинна бути фундаментальною, тобто торкатися всього світу, а не якоїсь окремої сфери чи типу діяльності.

Мотивація повинна бути універсальною, тобто такою, щоб її могли переймати інші.

Мотивація має бути достатньо складною, щоб протистояти більш примітивним мотиваціям, але не протидіяти їм прямо.

Мотивація має бути сильною, але не домінуючою, тобто такою, яка може захоплювати всю повноту життя, але не витіснити інших мотивацій.

Мотивація в процесі застосування через мотивовану нею діяльність має породжувати інші мотивації.

Це загальні вимоги до мотивацій, які однак не говорять нічого про зміст нових мотивацій.

Зміст нових мотивацій це головне питання для нового інституту, який має з'явитися – реконструкції мотивацій всередині обох ієрархій цінностей – «пашу» та «аарн». В ідеалі – людина має ще в школі вивчати курс мотиваційного аналізу, де її мають учити усвідомлювати свої мотивації, працювати з ними, змінювати їх.

Перш за все мотиваційна реконструкція для виходу з мотиваційної кризи потрібна сьогодні тим, хто, як їм здається, досяг всього, чого прагнув. Такі люди задають собі питання – що далі, чого прагнути ще, чи можна прагнути чогось більш складного?

І тут вони раптом бачать, що ті, хто міг би відповісти на ці питання – духовні люди, диваки – поступово самі втрачають духовність, скочуються до їхніх мотивацій.

Так мотиваційна структура суспільства втрачає різноманітність, суспільство стає винятково споживацьким і відтак приреченим на поступову деградацію.

Отже мотиваційна різноманітність – це золотий фонд українського (та будь-якого) суспільства.

Цінують диваків, підтримуйте їх – хоча б не задля них, то задля самих себе. Бо вони – це ваш єдиний шанс, коли ви опинитесь в мотиваційній кризі. Вони – це єдиний шанс подолати домінування мотивацій «пашу», створити осередки мотивацій «аарн». Диваки це ті, з кого може початися нове суспільство.

Світ змінюють не владоможці, не багаті, не популярні люди і не пошукачі сексу. Світ змінюють диваки. А диваки бувають серед всіх.

Горе в Горі

**Убивці, мародери,
гвалтівники. Російські
окупанти спустошили
грузинське місто**

Місто Горі, що розташоване за 60 кілометрів на схід від Тбілісі, є ключовим перехрестям між східною та західною частинами Грузії, тому вже в перший день війни російська авіація піддала його бомбардуванням, які тривали і в наступні дні. Саме страшні картини бомбардувань Горі та страждань його мешканців облетіли телеекрани світу. Попри оголошене Москвою перемир'я та згоду дотримуватися плану Ніколя Саркозі, російські війська надалі залишаються в Горі. Хоча більша їх частина вчора відійшла в напрямку Південної Осетії після того, як тотально спустошила і пограбувала місто, але окремі підрозділи залишилися, щоб «передати контроль над містом грузинським збройним силам». «Усі будинки перебувають у нормальному стані, функціонує водо- та енергопостачання», — рапортує представник міністерства оборони РФ В'ячеслав Борисов.

Секретар Ради національної безпеки Грузії Александр Ломаєв підтвердив, що біженці можуть повернутися до своїх домів у Горі. Звичайно, якщо домівки залишилися. Впродовж двох останніх днів окупації місто піддавалося тотальному мародерству. Власне, російські війська були мало причетними до мародерства, але несуть за це співвідповідальність, оскільки байдуже спостерігали, як це роблять напівлегальні російські бандитські збройні угруповання, які іменують себе «Донським казачеством», та чеченські й осетинські загони «добровольців», що вдерлися до Грузії за спинами солдат. Саме «дончаки» з осетинами та чеченцями грабували, мародерствували, піддавали тортурам та вбивали чоловіків, гвалтували грузинських жінок, які не встигли втекти з міста. Награбоване, передусім побутова апаратура, комп'ютери та меблі, «козаки» вивозили з міста вантажівками. Агенція «Франс прес» повідомляє із посиланням на свідків подій, що козаки, осетини та чеченці при вході з Горі забирали з собою молодих грузинських чоловіків та дівчат. До слова, у Цхинвалі та селах Південної Осетії, які тепер перебувають під повним контролем росіян, також реєструють акти мародерства. Вчора правоохоронні органи Південної Осетії показово розстріляли двох мародерів. Про їхню національність не повідомляється.

«Вони вбили 15-річного сина мого сусіда. Всі почали втікати в паніці. Російські танки з'явилися в нашому селі об 11.20. Нам пощастило втекти, але ми залишили все: нашу худобу, будинок, майно», — розповіла кореспонденту «Франс прес» 45-річна Лариса Лазарашвілі. Ачіко Хітарішвілі, мешканець грузинського села Бербукі, каже: «Вони вбивали, палили будинки та розкрадали все. Чому так, адже моє село не знаходиться в зоні конфлікту?» 62-річна мешканка села Уплісцихе Ламзіка Тшумалі наспілилася запитати в озброєних до зубів російських солдатів та «добровольців» після того, як вони пограбували село і позначилися над його мешканцями, чого вони сюди прийшли. Відповідь була така: «Ми сюди, бабка, приїхали погулять».

Уповноважений із прав людини Грузії Сосар Субарі свідчить, що отримав численні повідомлення від мешканців Горі про звірства російських мародерів. Його відомство буде далі займатися збором даних та розслідуванням воєнних злочинів російських окупантів. Ті з мешканців Горі, які повертаються додому, не мають харчів. Церковні організації Грузії та окремі приватні підприємці налагодили постачання до міста певної кількості борошна. Люди шикуються в черги й очікують, поки на вулицях спечуть хліб.

Представники міжнародної правозахисної організації «Х'юмен Райте Вотч» («Нагляд за правами людини»), які прибули до Грузії і встигли частково ознайомитися з наслідками російських бомбардувань та окупації, повідомляють про жахливі сцени руйнації у грузинських селах, розташованих неподалік від кордону з Південною Осетією. Вони також повідомляють про збройні загони «осетинської міліції», яка руйнувала будинки після того, як забирала з них усе найцінніше. Більше того, осетини вивозили на вантажівках навіть одяг, меблі та сантехніку. Співробітники «Х'юмен Райте Вотч» стверджують, що всі грузинські села на трасі з Тбілісі до Цхинвалі спорожніли, в них залишилися лише старі та каліки, які не змогли втекти. Ці люди не мають засобів для виживання. Керівник групи Анна Нейстат заявила в інтерв'ю британській газеті «Гардіан», що не може підтвердити дані російської сторони про кількість жертв у результаті дій грузинської армії в Південній Осетії (понад 1900 мирних жителів) і вважає цю цифру дуже перебільшеною.

Олександр ШИМАНСЬКИЙ
umoloda.kiev.ua

«Українська» Рів'єра

Російські олігархи французьку Рів'єру освоїли давно і міцно. Так, у найодіознішого з них — Бориса Березовського — на місці Антіб є вілла з мелодійною назвою Chateau de La Gargoupe. Досить часто можна зустріти тут і Романа Абрамовича. Він, правда, вважає за краще дислокуватися на власній яхті.

Українська тусовка на Рів'єрі набагато компактніша. Ви-бираючи між Каннами, Сен-Тропе, Антібом і Ніццою, наші співвітчизники здебільшого віддають перевагу Монте-Карло. Більшість із них відпочивають тут багато років. Приклад тому — брати Суркіси, Віктор Медведчук і Давид Жванія.

Раніше друзі-соціал-демократи зупинялися в готелі «Ле Мерідієн». Левова частка всіх його постояльців — російськомовні громадяни. Останніми роками до цільних рядів російських багатіїв долучилися білоруські й казахські колеги, які практично не поступаються їм за обсягами капіталів. «Мерідієн» примітний тим, що має власний пляж. Чужому потрапити на закриті території майже нереально. Проте віднедавна конкуренцію йому склав «Монте-Карло Бей».

Громада готельної новобудови височіє буквально за два кроки від «Мерідієна». Цього літа сюди перекочували брати Суркіси і Віктор Медведчук із сім'ями. Причому вони займають тут не просто номери, а цілі апартаменти. Їхній приклад наслідував і «регіонал» Нуруліслам Аркаллаєв. «Обоз» зустрів його у холі «Готелю де Парі», де він проводив вечір із друзями.

— Ну в мене апартаменти скромні — лише пара кімнат, — зізнався він.

— І скільки ви за них платите?

— Сім тисяч євро, — чесно сказав депутат.

Утім його колега з фракції БЮТ, що випадково зустрівся нам наступного дня на пляжі «Бей», в цьому засумнівався.

— Не може бути так дешево! Я дізнався: у нашому готелі за добу звичайні апартаменти тягнуть на тисячу з хвостиком євро. Може, це він мав на увазі за день?

Так чи інакше, і Аркаллаєв, і «сердечний» нардеп, що погодився розмовляти винятково на умовах анонімності, в минулому — бізнесмени. Нічого поганого в їх перебуванні на Лазуровому березі, за великим рахунком, немає. На відміну від комуніста Грача.

Скромна розкіш буржуазії

Окрім ностальгійних назв, відмінна риса «човників» [пришвартованих у головному порту Монте-Карло, що

належать вихідцям із екс-СРСР] — наявність вертолітного майданчика. Вартість їх стартує з позначки 15 мільйонів доларів. За місцевими мірками вважається недорого. Як іронізує з цього приводу один «регіонал»: «Усе, що менше 19 метрів [завдовжки], — шлюпка».

Генеральний «огляд» плавзасобів — фестиваль яхт — традиційно відбувається тут наприкінці серпня. Це ще один привід зустрітися сильним і багатим світу цього. Хоча більшість яхт, звичайно, в оренді. Так само, як і шикарні машини, що плентаються вузькими вулицями Монте-Карло (розганяється ніде) на поталу роззявам-туристам. Найчастіше трапляються червоні й жовті «Феррарі», «Ламборджіні», раритетні «Бентлі» й відкриті «Порше». Заволодіти «Феррарі» на 24 години може будь-хто, хто має вільні три тисячі євро. Причому в компаніях, що займаються орендою авто, у заможних клієнтів навіть міжнародні права, як правило, не запитують.

Утім дехто вважає за краще «гнати» на відпочинок власні машини. Елітні автосалони української столиці подібну послугу надають. Оксана Жванія користується нею вже не перший рік. Її бордовий «мерс» із київськими номерами «Обоз» виявив безпосередньо під «Мерідієном».

Місце найвищої концентрації шедеврів світового автопрому — площа перед готелем «Де Парі». Окрім легендарного готелю, тут розташовані не менш легендарні «Кафе де Парі» і «Казино Монте-Карло». Справжні гравці їдуть у «Бей казино» і в розважальний комплекс «Ле Спортінг», розташований між готелями «Бей» і «Мерідієн».

Леонід Іванович у «Готель де Парі»

Для гостей «Готелю де Парі» вхід до «Казино Монте-Карло» безкоштовний. Леонід Іванович, поза сумнівом, скористався цим привілеєм. Адже український комуніст мешкав саме тут — в одному з найреспектабельніших готелів французької Рів'єри. Респектабельністю чотирирізковий (до речі!) готель зобов'язаний перш за все своїй давній історії. Зведений у 1824, він практично відразу став улюбленим місцем проведення дозвілля монархів, зірок театру, кіно, сцени та інших видатних особистостей. Благо, тут є де розвернутися. На першому поверсі «Готелю де Парі» розташувалися два ресторани, є зокремлені тераси. «Луї XV» знаменитий кухнею монегасків — корінного населення тутешніх місць. «Імператорський зал» зачаровує величчю позолочених інтер'єрів, почорнілими від часу венеціанськими дзеркалами від підлоги до карнизів, обважнілими оспа-

Лазуровий берег комуніста Грача

**Як «аскетичний» нардеп із КПУ
в Монте-Карло з олігархами відпочивав**

Небагато у Старому світі прийомів, раутів і балів, наділених статусом дійсного епіцентру світського життя. Їх репутація вивірена часом і високим патронатом королівських сімей, а не захопленням придилом дешевого глянцю. Для європейської знаті, нащадків аристократичних родів, членів «вищого світу» відвідини подібних заходів — must visit. Нувористи й «міщани у дворянстві» щодуху прагнуть власти ім компанію. Одне з таких дійств — бал Червоного Хреста в Монако. Щороку добродійний захід проводять на початку серпня. Цього року на ньому засвітився... один із лідерів Компартії України Леонід Грач. Дізнавшись про візит пана Грача на Лазуровий берег, «Обоз» негайно зібрався в дорогу. Сам факт перебування полум'яного борця зі світовим капіталізмом на улюбленому курорті європейської знаті й російських мільярдерів видався нам примітним. Особливо в контексті аскетичної доктрини КПУ й іміджу безсрібника, який Леонід Іванович культивує багато років.

Тепер декілька цікавих подробиць самого балу. Щороку він проводиться в певному тематичному ракурсі, точніше — стилістиці. Торік — у циганській. Цього року — в бразильській. Відповідно оформлюють майданчики, підбирають репертуар тощо. Вісімсот гостей компактно розміщуються в одному з залів розважального центру «Ле Спортінг». Частина центру — знаменитий нічний клуб «Джімміз», чия сцена звична до зірок рівня Елтона Джона.

У балу Червоного Хреста є ще одна примітна характеристика. У просторіччі його називають «діамантовий раут». З'явитися сюди без «брюликів» на пальцях, шиях або у вухах вважається, без перебільшення, моветомом. Ще гірше надіти те, що вже демонстрували тут минулого разу. Чим більші, яскравіші й ексклюзивніші камені, тим, ясна річ, краще. Саме на балу «засвічуються» володарі наддорожчих лотів аукціонів «Крісті» та «Сотбі». Чи можна передбачити, що жінка Леоніда Івановича, порушивши традицію, прийшла на бал у скромному пластмасовому намисті? Теоретично — так, практично — ні. Тим паче що «проблему» відсутності коштовностей просто «вирішити на місці». У «Готелі де Парі» «базуються» бутіки найіменитіших ювелірних марок світу. У колекціях «Графф» і «Картъє» лаконічні «кравельки» мирно сусідять із каменями розміром із шари-копідшипник.

Соня КОШКИНА, сайт Oboz.com.ua

ПРИВІД ДЛЯ ЗІЗНАННЯ

...«Обозу» таки вдалося отримати безперечні докази перебування й різноманітності відпочинку комуніста Грача на Лазуровому березі. Аж до реєстраційних документів під час перетину кордону. Не кажучи вже про фіксацію візиту на бал Червоного Хреста. Проте ми свідомо не наводимо тут жодного «убивчого аргументу». Пропонуємо тим самим Леоніду Івановичу продовжити полеміку в публічній площині. Він сам про свої пригоди знає більше і, напевне, зможе розповісти чимало цікавого. Ну а якщо діалогу не вийде, «Обозу» доведеться продовжити монолог. Торік аналогічна тактика, застосована до історії про алтайські пригоди Прем'єра Януковича, призвела до того, що й сам Янукович, і навіть [російський] олігарх Євтушенко, який спонсорує його, чесно в усьому зізналися. Що й потрібно було довести. Чи не так, Леоніде Івановичу?

umoloda.kiev.ua

Кишені матінки – Росії

**Кошти, скеровані Москвою
на розвиток російських громад
України, стають основою
непрозорих маніпуляцій**

Битися кокошником об стіну і кричати про нездолених співвітчизників – дуже в стилі Росії. Росіянам погано живеться в Україні – бракує шепоту беріз, сто першого пам'ятника Пушкіну, Лукомор'я, російськомовних шкіл і ще тисячі задовольень, на які неодмінно вкаже білокам'яна, якщо розмова торкнеться умов, в яких перебувають етнічні росіяни на наших палестинах. Деякі українські політики залюбки підігрують подібні вигадки в період виборчої кампанії, аби попіаритись на потребах російської діаспори. Так народжуються міфи, а ще – відповідна стаття видатків у бюджеті самої Росії. Що ж, підтримувати матеріально росіян, які проживають в Україні, – справа в будь-якому випадку хороша. І якщо таким є вибір Росії – то нам тут заперечити нічого. Ми можемо тільки відстежувати, куди насправді витрачають у Генконсульстві Росії кошти, які переказує Москва.

Львів: мільйонна оренда

Російський культурний центр у Львові виглядає досить скромно. Напевно, місцева громада не мала б нічого проти того, аби поліпшити та урізноманітнити свою духовну Мекку. Можливо, саме з цієї метою (зокрема!) Москва й переказує у Львів кошти. У 2006 році з розрахункового рахунку посольства Російської Федерації в Україні на рахунок генконсульства РФ у Львові надійшло 167,3 тис. грн., а у 2007-му – ще 191,5. Все це, як твердять поінформовані джерела «УМ», призначалося «на підтримку співвітчизників». Проте зазначені суми в безготівковому вигляді генконсульство не перераховувало жодним російським громадським товариствам. Це означає як мінімум те, що львівські

«співвітчизники» лишилися без офіційної підтримки. На жаль.

Одночасно упродовж минулого та позаминулого років генеральне консульство зняло зі своїх рахунків у «Електронбанку» суму в 2 млн. 300 тис. грн. – вся ця готівка пішла нібито на оплату оренди. Оренда, як бачимо, у цієї дипустанови – не з дешевих. Принаймні вона не зморгнувши оком поглинула ту краплину в фінансовому морі, що призначалась галицьким росіянам на культурне дозвілля.

До речі, щодо оренди. З 2002 року генеральне консульство РФ у Львові займає особняк на вулиці Левицького, 95. Будівля на правах приватної власності належить шістьом громадянам України, які не укладали з консулами жодних офіційних договорів. Тобто оплата за

тимчасово надану Росії нерухомість відбувається з рук у руки – готівкою, без жодних податків. Тому невідомо, яку насправді суму орендар передає власникам, а яка – прилипає до його кишень.

За законами України, обидві сторони мали б «оформити стосунки» з усією юридичною відповідальністю і сплатити прибутковий податок на користь держави. Та цього ніхто не робить, тож відстежити, куди пішли два мільйони українських грошових знаків, не так просто.

Ми не маємо наміру образити товариша Гузєєва Євгена Федоровича – генерального консула РФ у Львові – підозрою в тому, що він має якесь відношення до привласнення цих коштів. Натомість маємо всі підстави стверджувати, що подібна гра з цифрами і

рахунками – один зі шляхів, які використовує Росія для фінансування потрібних їй на українській території акцій, проросійських громад тощо. Антинатовські протести, для прикладу, дармовими не бувають, тим паче, враховуючи специфічність контингенту, який бере в них участь.

Харків: «Наш общий Чебурашка»

А от у Харкові з орендою не «хімічать». Тамтешнє генконсульство Росії без довгих та звивистих прийомів підтримує певні місцеві політичні сили. Не прямо, ясна річ, а нібито фінансуючи конкурс дитячого малюнку «Наш общий Чебурашка», аналогічний за креативним наповненням захід «Русская матрешка» тощо.

Дві конкуруючі «фірми» – такі собі громадяни Сергій Коновалов та Михайло Годунов – отримують фінансування для підтримки відомих на Харківщині русофільських рухів. Копійчина крапає хай і невелика, зате з приємною регулярністю. Для прикладу: відзначають у колишній столиці України черговий ювілей Пушкіна (на що генеральне консульство «скидає» 10 тис. грн.) – три з них кладе собі до кишень Коновалов. І так щороку: у 2004-му кошти знадобилися на підтримку розвитку російськомовних навчальних закладів у регіоні, в 2005-му – на створення громадської організації «Російський союз Слобожанщини», у 2006-му – на проведення святкових заходів з нагоди Дня незалежності Росії.

Що ж стосується Михайла Годунова, то цей діяч у 2008 році отримав 16 тис. грн. на проведення акції «АнтиНАТО» у славному місті Чугуєві. При цьому у протестуючих чугуєвців Годунов відібрав рівно половину суми, що спровокувало негарні розборки між ним та конкурентами – організаціями на кшталт «Руський блок», «Російське національне культурне товариство» тощо.

Між іншим, тоді ж у взаємних обвинуваченнях і «спливлі» тема, яка мала б лишатися таємницею: як змагаються за тендер від росіян бажаючі провести подібні заходи і як потім недобросовісно використовує дехто отримані гроші.

Зайве й говорити, що іноземці (а тим паче – дипломати), що мають права матеріально заохочувати будь-які політичні рухи в Україні. За це їх можуть вислати за межі нашої держави – разом із чебурашками, матрьошками та іншими персонажами російського фольку.

ПІДРАХУНОК

Максимальна ринкова вартість оренди будинків і житла, що використовує консульство Росії у Львові, у цьому році може становити близько 500 тис. грн. на рік. В 2004–2007 роках ця сума була, відповідно, ще меншою. Попри це, як уже було сказано, російські дипломати сплатили за особняк значно солідніші гроші. І значно більші, ніж це потрібно насправді. До того ж, для розрахунку не використовували банківські перекази. В Україні важко знайти іншу дипломатичну установу, яка б знімала таку «жирну» готівку і витрачала цей куш невідомо на що. Є над чим замислитись, чи не так?

СУТЬ ПИТАННЯ

Близько 2,3 млн. грн. витратило в 2006–2007 роках генконсульство Росії у Львові на оренду особняка. Договір оренди не був оформлений юридично, тож куди насправді пішли ці кошти, – невідомо. Не виключено, що на підтримку вигідних РФ сепаратистських настроїв.

Наталія ЛЕБІДЬ
umoloda.kiev.ua

«Путін-юден» – проти Грузії

Кремлівський «Всесвітній конгрес російськомовного єврейства» вимагає суду над Грузією

У минулу середу голова Всесвітнього конгресу російськомовного єврейства Борис Шпигель заявив, що потрібен «міжнародний трибунал, який дав би об'єктивну оцінку діям грузинського керівництва стосовно мирного населення Південної Осетії». Шпигель, який здобув капітал в аптечному бізнесі, не приховує, що ідея «суду над Грузією» – не єврейська, Конгрес лише підтримує таку пропозицію. Чия то пропозиція, можна здогадатися, порівнявши текст заяви Шпигеля, оприлюднений на сайті Grani.ru, з текстами офіційних російських ЗМІ. Шпигель, російський сенатор, засуджує Грузію від імені «усього російськомовного єврейства». Утім чи має він на це право? «УМ» спробувала дізнатися про це у представника ВКРЄ в Україні – нардепа з фракції БЮТ Олександра Фельдмана, який у лютому цього року організував у Києві установчі збори Парламентського клубу ВКРЄ. На жаль, з Олександром Борисовичем зв'язатися не вдалося. Натомість на запитання «УМ» відповів відомий єврейський публіцист, головний редактор інтернет-газети «Мы здесь» (Єрусалим – Нью-Йорк) Леонід Школьник.

– Пане Леоніде, у своєму коментарі з приводу заяви Шпигеля ви кажете, що «люди з ВКРЄ вже не перший рік відробляють гроші, виділені їм на принизливий піар ліліпутіних». Яким чином?

– При Путіні Москва почала активно розробляти «єврейський» напрям своєї зовнішньої і внутрішньої політики. У зовнішній – Кремлю були потрібні лобісти його інтересів в Америці, на Близькому Сході, в Європі. Благодатний «матеріал» для цього – євреї. Так і народилася ідея ВКРЄ з центром у Москві й відділеннями в Єрусалимі, Нью-Йорку та Берліні. Які інтереси? По-путінськи професійні: не лише скасування поправки Джексона-Веніка, що узалежнила режим найбільшого сприяння у торгівлі від рівня різних свобод у колишніх соцкраїнах – зокрема, й свободи еміграції, а й сприяння

обрання російськомовних емігрантів до органів влади країн їх нинішнього проживання, робота з цими «обранцями народу», допуск бізнесменів-емігрантів на російський ринок і подальша робота з ними, російське «окультурювання» еміграції – з допомогою російського телебачення, перекупування місцевих газет, радіо, організація гастролей на кшталт «З Росії з любов'ю» тощо.

У внутрішній політиці – зіштовхування лобами всіх, що є в Росії, єврейських організацій і за рахунок цих розколів і чвар пошук потрібних людей на «зовнішньому» напрямку.

– Наскільки у світі знають про ВКРЄ? Чи дослухається світ до його заяв?

– Мені здається, про нього знають лише ті, кому не до душі прокремлівська

суть усіх цих створених Москвою «всесвітніх» структур на зразок Всесвітньої асоціації російської преси, Міжнародної ради російських співвітчизників і вже згаданого ВКРЄ з його Парламентським клубом... Ну відомі вони активістам цих контор, «професійним євреям». Ви питаєте, хто їх чує? Не смійте мене. Часом вони й самі себе не чуять...

– У заяві Шпигеля сказано, що ВКРЄ «підтримує пропозицію про створення міжнародного трибуналу» для суду над Грузією. Не сказано, чия це пропозиція...

– Росія часто практикує таке: хтось за дорученням Кремля озвучує якусь сумнівну ідею, і «застенчівіє хлопці» (тобто ті, що сидять за Кремлівською стіною) приглядаються, яка буде реакція на сказане. Мені здається, те

саме було й щодо трибуналу над Грузією.

– Чи можна взагалі говорити про якусь «єдину позицію» світового єврейства? Якщо так, то які організації можуть її представляти? І чи зробили вони вже свої заяви стосовно Грузії?

– Стосовно євреїв словосполучення «єдина позиція» виглядає несвіжим анекдотом. Недарма є в нас така байка: на безлюдному острові євреї побудували дві синагоги. Навіщо дві? Одну – щоб молитися, а другу – щоб туди й не ступати!..

Найбільше інтереси світового єврейства можуть представляти Всесвітній єврейський конгрес і Всесвітня сіоністська організація. На жаль, досі їхнього голосу в нинішньому конфлікті чути не було.

Зараз починається збір підписів серед євреїв Ізраїлю, США, Німеччини, України і Росії з вимогою заборонити ВКРЄ і його президенту виступати від імені «майже чверті єврейського народу», як він сказав у заяві з приводу останньої грузинсько-російської війни. Ярослава МУЗИЧЕНКО

umoloda.kiev.ua

Олександр ШИМАНСЬКИЙ

Радянські танки розчавили чеські мрії

40 років тому почалася окупація Чехословаччини військами Варшавського пакту

Виповнилося 40 років відтоді, як Радянський Союз ввів війська до Чехословаччини — щоб задавити демократичні реформи, розтоптати мрії чехів і словаків про «соціалізм із людським обличчям». Погано зашпакльовані дірки від кулі на фасаді пражського Національного музею можна бачити ще й тепер. Вони досі нагадують про ту ніч із 20 на 21 серпня, коли радянські танки увірвалися до Чехословаччини, щоб розчавити «Празьку весну». Про ті дні нагадає і асромнений пам'ятник у верхній частині Вацлавської площі, на тому місці, де на знак протесту проти радянської інтервенції здійснив самопалення 21-річний пражанин Ян Палах.

Окрім цих місць, у Празі вже ніщо не нагадає про кремлівських інтервентів, і дух їх вивітрився з міста.

День перший

«Ми з вами, будьте з нами», — закликала «Радіо Прага», коли 21 серпня 1968 року о 1.30 ночі повідомило шокуючу новину: до країни ввійшли тисячі вояків Варшавського пакту. Через кілька годин правляча Комуністична партія Чехословаччини засудила агресію: «Це сталося без нашого відома і проти нашої волі». Оповідні «Радіо Прага» пустило в ефір Національний гімн, кризь який було чути кулеметні черги. Окупанти оточили танками приміщення радіо на Віноградській вулиці й висунули журналістам ультиматум: здатися! Ті відмовилися. Під час штурму будинку радіо загинуло 20 осіб. Слова «Ми з вами, будьте з нами» тепер викарбувані на пам'ятній таблиці при вході до Чеського радіо.

За подібним сценарієм «взяли» і приміщення телебачення. Дикторка новин Чеського телебачення Каміла Мочкова вціліла і з підпільної радіостанції, передатчик якої встановили в бомбосховищі під заводом радіоапаратури, разом із колегами ще впродовж тижня інформувала мешканців столиці про перебіг подій. Подавали правдиву інформацію протягом тижня — до повернення чехословацької делегації з Москви. Підпільники виявили неабияку винахідливість: використали як антени радіостанції проводи трамвайних ліній. Трамваї не їздили, тому були незручними. Окупанти таки знайшли радіостанцію, але немоло попіглили, бо здавалося, що вона веде трансляцію з усіх куточків Праги.

Не хлібосольна зустріч

До Чехословаччини було введено приблизно 500 тисяч солдатів із СРСР, Болгарії, Польщі, Угорщини та Німецької Демократичної Республіки. Варто зазначити, що головна роль відводилася радянським військам, а військово-службовці з інших чотирьох країн виконували роль «інтернаціональної масовки». Вони практично не вступали в протистояння з місцевим населенням, за винятком представників НДР, які інколи вдавалися до жорстокості, очевидно, прагнучи помсти за вигнання чехами в повоєнний період двох мільйонів судетських німців, які в своїй масі підтримали Гітлера в роки Другої світової війни.

Тим 4600 танкам та 165 тисячам військовослужбовців, які увірвалися на вулиці Праги, не вдалося задушити свободолюбивий чеський дух. Гасла на зразок «Леніне, прокинься, бо Брежнев здув!» удень замальовувалися фарбою, але наступного ранку їх знову можна було бачити на стінах будинків. Це за умов комендантської години і заборони з'являтися на вулиці вночі під загрозою розстрілу. Російські вояки, які сиділи на танках на вулицях чеських і словацьких міст, у більшості випадків не стріляли, бо не отримали такого наказу. Солдати були вражені загальною відразою населення до них, пригнічені та налякані стотисячними демонстраціями мешканців Праги, які вимагали: «Забірайтеся геть!». У паніці деякі все ж стріляли не в повітря, а в натовп. Так загинули 120 демонстрантів. Кілька радянських вояків дезертирували, але їх знаходили і віддавали під воєнний трибунал.

Один західний коментатор пізніше констатував, що радянське керівництво було непоінформованим про справжню ситуацію в Чехословаччині, воно вважало, що «Празька весна» є справою рук купки «гнилих інтелектуалів», а прості люди вітатимуть появу радянських танків на вулицях Праги квітами та посмішками. Росіяни були тотально шоковані, коли сталося протилежне. Весь народ об'єднався в єдиному ейфоричному протесті, який, щоправда, тривав

тиждень, від сили — два. А потім настала апатія безсилля перед потужним імперіалістичним звіром, який увірвався в твою домівку.

Перебудова по-чеськи

А ще за кілька місяців до кровопролиття у Чехословаччині панувала атмосфера загального оптимізму та великих сподівань. У січні 1968 року молодий партпартатник Олександр Дубчек змінив на посаді першого секретаря Комуністичної партії Чехословаччини старіючого Антоніна Новотного. У березні Новотний залишив також посаду президента, а йому на зміну при-йшов герой Другої світової війни Людвік Свобода. Новотний перед відставкою встиг закласти першу цеглину в конфлікт із Радянським Союзом — 1966 року Чехословаччина пішла за прикладом Румунії і відмовилася від більш тісної військової інтеграції з Радянським Союзом, включно з фінансовими внесками та стратегічним плануванням у рамках Варшавського пакту.

Уже в квітні оновлене керівництво Компарті оголосило свою програму дій — реформи з метою надати соціалізму «людське обличчя». Програмою передбачалися свобода слова та проведення богослужінь, відміна цензури, свобода пересування і подорожей, відкриті і вільні дебати з усіх питань без ризику бути ув'язненим, обмежені форми приватного підприємництва. Також передбачалися лібералізація армії і зменшення впливу на неї Компарті. В оборонній доктрині з'явилася суттєва зміна: Чехословаччина заявила, що буде дотримуватися оборонної стратегії у власних геополітичних інтересах і що масштаб загрози їй із боку Заходу буде переглянуто. Це були дуже радикальні зміни в політиці комуністичної країни. Так розпочався короткий період, який увійшов в історію під назвою «Празька весна».

Москва попереджала

«Соціалізм з людським обличчям» Дубчека з ентузіазмом привітала вся Західна Європа, але він нашоухнувся на загальне засудження в країнах Варшавського договору. «Головною метою Дубчека та його команди була демократизація і гуманізація існуючого режиму», — напише пізніше професор політичних наук Братиславського університету Мірослав Куси. Всупереч різким попередженням і погрозам з Москви, Дубчек оптимістично дивився в майбутнє і насолоджувався неймовірною популярністю чехословацького суспільства. «Празька весна» 1968 року впродовжувалася з якимось молодечим запалом. Чеські реформатори зраза 1968 року не усвідомлювали, що радянська інтервенція є неминучою. «Ми вірили, що політичну систему можна демократизувати, гуманізувати і одночасно зберегти деякі засадничі риси старої системи», — говорить Ян Каван, відомий чеський політик, який у 1998–2002 роках обіймав посаду глави МЗС Чехії. 1968 року він був активістом студентського руху на підтримку реформ Дубчека.

Але зусилля чехів і словаків відновити свободу були, з точки зору Москви, надмірними. Кремль побоювався, що «поганий приклад» пошириться на інші країни табору. У своїх мемуарах, які побачили світ уже після його смерті, Дубчек пише, що був неймовірно вражений, коли тієї фатальної ночі до його канцелярії увірвалися радянські солдати. Згадає, як із її вікна спостерігав «згвалтування» росіянами Праги та розстріли військами демонстрантів. «Це було немов збройний напад злочинців. Я підсвідомо потягнувся рукою до телефону, але один із військових спрямував на мене автомат і висмикнув дріт із гнізда. Потім відчинилися двері, й до

кімнати ввійшли офіцери КДБ», — описував Дубчек.

Кремль зламав Сашу за два дні

Азартна гра Дубчека закінчилася погано: реформаторів відвели до Кремля, де вони два дні перебували під арештом. Після того як Дубчек під тиском підписав документ, яким схвалив радянську інтервенцію і відмовив усі реформи, він зміг повернутися до Праги вже як зовсім зломлена особа. Він зробив заяву, в якій лише спромігся сказати, що «тимчасові обмеження» мають за мету обмежити демократію в Чехословаччині. «Наш Саша», як охрестили вже лояльного Дубчека в російських політичних колах, залишився до гробової дошки вірним ідеалам Маркса, Енгельса та Леніна, але обманув власний народ. Радянський серп і молот поступово таки ліквідували дух реформ. «Реформатори», включно з Дубчком та його найближчим співробітником Василем Білаком, почали панікувати і з натхненням виконувати радянські накази. На відміну від угорського керівництва на чолі з Імре Надемом, яке після радянської інтервенції 1956 року пішло на московський плаху, але не відмовилося від своїх поглядів, чеські «реформатори» зрадили власні ідеали, бо боялися втратити владу.

Незважаючи на широку народні протести в Чехословаччині, країна почала жити за радянськими протоколами. Совети жовту запровадили цензуру та відсторонили від влади тих, хто не бажав співати під московську дудку. Йдеться передусім про ідеолога «Празької весни», віце-прем'єра Оту Шика, та міністра закордонних справ Іржі Хаєка.

10 січня 1969 року Чехословаччина ще раз прокинулася від колективної апатії — коли здійснив самопалення Ян Палах. Жертвна смерть юнака відновила на короткий час студентські протести на вулицях столиці, які за розмахом нагадували народні виступи серпня–1968. Студентські лідери добились зустрічі з президентом Свободою. Але щоб лише з гіркою переконатися, що він цілковито — в руках Москви. «Нам важко було усвідомити, що лише через кілька місяців після інтервенції заявляли старому комуністичному владоу тенденції розвитку країни будуть повністю ліквідовані», — скаже пізніше один із повсталих студентів.

Довгий період неволи

16 жовтня було досягнуто домовленості про часткове виведення армій Варшавського пакту. Повністю виведено війська Польщі, Болгарії, НДР, Угорщини та частково — СРСР. П'ять радянських дивізій залишилися на чехословацькій території до середини 1987 року як «тимчасовий контингент». Починаючи з 1969 року, Чехословаччина повернулася до стану ізольованої, істерично-неосталіністської країни, значно тоталітарнішої від інших країн «табору», і залишалася такою практично до 1989 року. «Ми очікували, що такий відкат до старого триватиме років два, а не двадцять один», — констатує соціолог Іван Габал, який мешкав у Празі 1968 року, а 1990 року очолював виборчу кампанію демократичного Громадянського форуму. «Всупереч насиллю диктатури, відчуття свободи та музика 60–х років дуже допомогли пережити часи лихоліття», — пригадає він. Упродовж кількох місяців після агресії чеські суди заочно засудили 70 тисяч громадян, які втекли з країни і відмовилися повернутися. А загалом країну залишили понад 300 тисяч представників інтелектуальної еліти, які ніколи не повернулися назад.

Ті з прихильників демократичних реформ, хто залишився, були позбавлені права на працю за фахом та соціальних гарантій, наприклад, права на отримання житла. Приблизно 400 чеських письменників були позбавлені права писати та видавати свої твори. Опинилися під заборону зразки світової культурної класики, зокрема опера Бетховена «Фіделіо».

Герой чи зрадник?

Александр Дубчек у свідомості чехів і словаків надалі залишається і героєм, і антигероєм 1968 року: історики до цього часу не дійшли згоди стосовно оцінки його особи. «1968 року Дубчек не став однозначним колаборантом, але і не спромігся на спротив», — констатує історик Кіран Вільямс із Лондонського університету, автор книжки «Празька весна та її наслідки». «Він завжди вірив у ідею соціалізму з людським обличчям до останніх років свого життя, але не хотів ставити що віру під загрозу власною підтримкою дисидентів. Він був переконаний, що Компартія з часом усвідомить свої помилки і поклече його назад», — вважає британський історик.

Упродовж 21 року, аж до «оксамитової революції» в Чехословаччині та падіння Берлінської стіни 1989 року, Дубчек працював в управлінні лісовими справами в Братиславі. 1990 року цього колишнього комуніста обирають головою федерального парламенту, але люди після довгих десятиліть комунізму вже не бажали мати нічого спільного з соціалізмом, тому з більшою радістю підтримали ідеалістичну форму демократії, яку пропонував драматург Вацлав Гавел. Дубчек загинув в автомобільній аварії 1992 року, але досі поширюються версії про конспіративну змову: його усунуло КДБ, щоб він не мав змоги свідчити на можливому кримінальному процесі про злочини Москви. Втім такі «Нюрнберзький процес» про злочини комунізму з кремлівським обличчям» так, на жаль, і не відбувся.

Стосовно спадщини «Празької весни», то Кіран Вільямс констатує, що словаки, на відміну від чехів, вважають, що немає нічого такого, чого б вони мали соромитися. «Дубчек у світовому вимірі є найславетнішим словаком, оскільки є символом світла в темні часи. Так, він не був мислителем, а лише партійним функціонером без чіткої уяви, як вигадане ним ідеальне суспільство має функціонувати — він лише хотів змінити його в рамках комунізму», — вважає Вільямс. Наприкінці свого життя Дубчек схилювався до думки з Гавелем у тому, що не варто надавати незалежності Словацькій Республіці. Але «мирне розлучення» чехів і словаків стало фактом наступного року після смерті Дубчека.

У Словаччині і, особливо, в Чехії певні частини більш радикального політикуму та суспільства до цього часу жалкують, що ніхто не пішов під суд за звинуваченнями в колаборанстві з радянськими окупантами, оскільки такі суди стали б попередженням проти повторення подібного у майбутньому. Та історія розподілилася по-своєму, більш розумно.

***

Можна констатувати, що в Чехії відзначення 40–х роковин радянської інтервенції та придушення «Празької весни» буде, скоріше, скромним. Інші народи, можливо, пишались б споглядами про недогортівальну єдність перед загрозою агресора. Але не чехи, які мають тисячолітній досвід кривавих внутрішніх конфліктів та іноземних інтервенцій. Через них вони набули внутрішньої мудрості та іронічно-цинічного ставлення до історії. Колишній міністр внутрішніх справ Чехії Мартін Фендріх нещодавно зауважив, «що таке святкування сприймається б так, як ніби колись згвалтована дівчина говорила, що то давно забута справа, а тепер вона щаслива».

Доктрина Брежнєва і Пуліна

Ідеологічне обґрунтування інтервенції до Чехословаччини отримало назву «доктрини Брежнєва». Вона спочатку була викладена в газеті

«Правда» 26 вересня 1968 року, а потім особисто озвучена генсеком КПРС Леонідом Брежнєвим на П'ятому з'їзді Польської робітничої партії 13 листопада 1968 року у Варшаві. Головне послання доктрини — наступне: «Коли сили, які є ворожими до соціалізму, будуть намагатися повернути розвиток деяких соціалістичних країн у напрямку капіталізму, то це стає проблемою не лише окремо взятої країни, а проблемою всього соціалістичного табору загалом». Ця доктрина комуністично-імперського лідера надалі перебуває на озброєнні Кремля, хоча в його інтерпретації набрала іншого текстового, але не ідеологічного, забарвлення: «Коли сили, які не бажують підкорятися вказівкам Росії, будуть намагатися повернути деякі васалів Росії по СНД у напрямку Заходу та справжньої суверенності, то це стає проблемою Кремля, яку він буде вирішувати всіма можливими засобами». Принципи і проголошеної брежнєвської доктрини, і непроголошеної, але реалізованої сучасними кремлівськими володарями, є настільки широкими, що дозволяють застосувати силу не лише по відношенню до сусідніх країн, а й у всіх куточках світу.

ПЕРОМ І ОБ'ЄКТИВОМ

Культурна еліта і «Празька весна»

«Празька весна» була увічнена в багатьох музичних та літературних творах, найвідомішим з яких є роман Мілана Кундери «Нестерпна легкість буття». Найбільш нескореними в роки радянської окупації виявилися якраз чеські працівники культури. Вони ж першими забили на сполох. 27 червня 1968 року провідний чеський публіцист та журналіст Людвік Ваучлік надрукував маніфест під назвою «Дві тисячі слів», у якому попереджав Дубчека про наявність у керівництві Компарті «консервативних елементів» та так званих «зовнішніх» сил. Той проігнорував попередження.

Найкращим літописцем празьких подій літа 1968 року став тоді 30-річний пражський фотограф Юзеф Коуделка. На його фото читається на людських обличчях лють і страхдання, подив і жах. Фото Коуделки, який тепер мешкає у Франції, в ті дні облетіли перші сторінки всіх провідних світових видань. Нещодавно, 9 серпня, виставка цих фото під назвою «Інтервенція—68» відкрилася в мистецькій галереї в центрі Праги.

Символом радянської окупації стала пісня «Молитва за Марту» популярної на той час співачки Марти Кубішевої. Це поставило хрест на кар'єрі співачки, яка свого часу не поступалася популярністю Карелу Готту. Також з огляду на політичні переконання на десятиліття пішов у небуття тодішній поп-ідол, співак Вацлав Нецкаж. Члени популярної до інтервенції пражської рок-групи Plastic People of the Universe («Пластичні люди Весесіту») відсиділи по кілька років у в'язниці за свої переконання.

Демократизація 60–х років дала велетенський поштовх розвитку чеського кіно, яке і на цей час є одним із найцікавіших та найпоетичніших у Європі. 1966 року фільм «Магазин на головній вулиці» здобуває «Оскара» в категорії «Кращий зарубіжний фільм» і є одним з лідерів Каннського кінофестивалю. Наступного року здобуває номінацію на «Оскара» в цій же категорії фільм Мілоша Формана «Кохання блондинки». 1968 року Чехія представлена в цій категорії вже двома фільмами: Мілоша Формана «Бал пожежників» та Іржі Мензеля «Потяги під особливим наглядом». «Оскара» здобуває другий. Цього ж року три інші чеські фільми входять до конкурсної програми Каннського кінофестивалю. Окупація перервала триумфальну ходу чеського кіно. Кращі режисери емігрували до Європи чи Голлівуду.

Чеське телебачення в ніч із 20 на 21 серпня демонструвало велику програму «Серпнева ніч» із кінохронікою подій 40-річної давнини та коментарями їх учасників.

1+1
06:20 Серіал «Міс Офіс - 3»
06:40 Серіал «Міс Офіс - 3»
07:00 Діснеї! «Король Лев. Тімон і Пумба»

ІНТЕР
06:00 Новини
06:10 «Гід країнами світу»
07:00 Новини
07:10 «Ранок з Інтером»

ICTV
06:10, 03:45 Факти
06:25 Ділові факти
06:30 Погода
06:35, 08:35 «300 сек/год»

СТБ
06:15 «Розкопуючи правду. Троя. Боги і війни»
07:00 «Бізнес+»
07:05 «Навколо світу»

НОВИЙ КАНАЛ
06:10 Т/с «Моя американська нянька»
06:35 М/с «Неймовірне життя Джулієтти Ліб»
06:55 П/р «Підійом»

5 КАНАЛ
06:00 «Програма передач»
06:10, 18:45, 23:50 «Кілівський час»
06:15, 07:10, 08:10, 22:45, 23:35, 00:15, 05:15 «Час спорту»

УТ-1
06:05, 07:00, 08:00, 15:00, 21:00 Новини
06:10, 06:55, 07:55, 23:50 Спорт
06:25, 08:35 Православ. календар

НТН
06:00 «Переможний голос віручючого»
06:30 Х/ф «Старший син»
08:00 М/ф «Ван з Юкона»

ТРК «Україна»
05:45 Прокладайся з «Україною»
06:30, 17:00, 18:30, 03:30 Події
06:40, 17:20, 18:45, 03:55 Спортивні події

ЕНТЕР-ФІЛЬМ
06:00 «Саундтреки»
07:05 «Краща комедія в історії кіно: SMS-голосування»
07:45 «Мультиконцерт»

ТОНІС
08:00 Маленька людина
10:00 Шоу Опри Вінфрі
10:55 Жити смачно з Джеймі Олвером

ТЕТ
06:30, 11:30, 23:00 «Дивись!»
07:00 Ранковий мультяк
07:30, 19:30, 23:30 «Дім-2»

12 КАНАЛ
06:00, 10:20, 14:30, 17:30 Кінопрограма
06:45 «Право на захист»
07:15 «Репортер»

15.15 «Казковий монітор»
15.30 Віч-на-віч з репортером
16.00 Молодіжна програма
17.00 Портрет «Просценіум»

1+1
06:20 Серіал «Міс Офіс - 3»
06:40 Серіал «Міс Офіс - 3»
07:00 Діснеї! «Король Лев. Тімон і Пумба»

ІНТЕР
06:00 Новини
06:10 «Гід країнами світу»
07:00 Новини
07:10 «Ранок з Інтером»

ICTV
06:10, 03:45 Факти
06:25 Ділові факти
06:30 Погода
06:35, 08:35 «300 сек/год»

СТБ
06:15 «Розкопуючи правду. Справжній храм Фатума»
07:00 «Бізнес+»
07:05 «У пошуках пригод»

НОВИЙ КАНАЛ
06:10 Т/с «Моя американська нянька»
06:35 М/с «Неймовірне життя Джулієтти Ліб»
06:55, 07:25, 08:30, 08:50 П/р «Підійом»

5 КАНАЛ
06:00 «Програма передач»
06:10, 18:45, 23:50 «Кілівський час»
06:15, 07:10, 08:10, 22:45, 23:35, 00:15, 05:15 «Час спорту»

УТ-1
06:05, 07:00, 08:00, 15:00, 21:00 Новини
06:10, 06:55, 07:55, 23:50 Спорт
06:25, 08:40 Православ. календар

НТН
06:00 «Переможний голос віручючого»
06:30 Х/ф «Старший син»
08:00 М/ф «Ван з Юкона»

ТРК «Україна»
05:45 Прокладайся з «Україною»
06:30 Події
06:40 Спортивні події

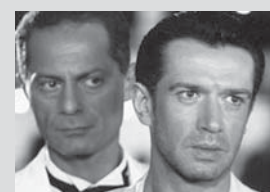
ЕНТЕР-ФІЛЬМ
06:05 «Саундтреки»
07:15 «Краща комедія в історії кіно: SMS-голосування»
07:45 «Мультиконцерт»

ТОНІС
06:25 «24 години. Спорт»
06:30 «24 години. Життя»
06:40 Програма «Банкнота»

ТЕТ
06:30, 11:30, 23:00 «Дивись!»
07:00 Ранковий мультяк
07:30, 19:30, 23:30 «Дім-2»

12 КАНАЛ
06:00, 09:20, 19:50 Кінопрограма
06:45 «Конституційна реформа: «за» і «проти»

15.00 «Казковий монітор»
15.30 Віч-на-віч з репортером
16.00, 00:00 Молодіжна програма
17.00 Молодіжний простір

Жанр: Драма
Режисер: Павло Лунгін
Актори: Володимир Машков, Марія Міронова, Андрій Краско, Олександр Балусєв

«ОЛІГАРХ» 23:00, четвер, 28.08.2008

Дія фільму охоплює 20 років — від восьмидесятих і до наших днів. Історія великого бізнесу Росії, історія молодих учених, які добилися великих успіхів у бізнесі, але дорого заплатили за свій успіх.

5 КАНАЛ
06:00 «Програма передач»
06:10, 18:45, 23:50 «Кілівський час»
06:15, 07:10, 08:10, 22:45, 23:35, 00:15, 05:15 «Час спорту»

УТ-1
06:05, 07:00, 08:00, 15:00, 21:00 Новини
06:10, 06:55, 07:55, 23:50 Спорт
06:25, 08:40 Православ. календар

12 КАНАЛ
06:00, 09:20, 19:50 Кінопрограма
06:45 «Конституційна реформа: «за» і «проти»

15.00 «Казковий монітор»
15.30 Віч-на-віч з репортером
16.00, 00:00 Молодіжна програма
17.00 Молодіжний простір

1+1
06:35 М/ф «Літаючий будинок»
07:00 С/л «Філ з майбутнього»
07:35 С/л «Філ з майбутнього»
08:00 Музично-розважальна програма «Ближче до зірок»

ІНТЕР
05:00 Футбол. Суперкубок УЄФА «Зеніт» - «Манчестер Юнайтед»
06:30 Фільм «Щонеділі»
09:35 «Доки всі вдома»
10:25 Кулінарне шоу «Картата потата»

ICTV
06:10 Факти
06:25 Погода
06:30 Автопарк. Парк автомобільного періоду
07:00 Погода
07:05 Х/ф «Якби краса вбивала»

СТБ
05:55 «Розкопуочи правду. Цариця Савська»
06:40 М/ф «Марія Мірабела»
08:00 «У пошуках пригод»
09:00 «Імо вдома»

НОВИЙ КАНАЛ
05:50 Х/ф «Нескінченна історія»
07:20 Х/ф «Цунами»
09:35 Корисна площа
10:30 90-60-90
11:00 Профешн

5 КАНАЛ
06:10, 18:50, 23:50 «Кітський час»
06:15, 07:10, 08:10, 22:45, 23:35, 00:15, 05:15 «Час спорту»
06:25, 07:45, 11:20, 14:20, 17:50, 23:45, 03:55 «Погода в Україні»

УТ-1
06:05 Золота десятка
07:10 Паломник. Туреччина
07:35 Дитячий тележурнал «Корпорація Сімба»

НТН
06:00 «Маски-шоу»
06:30 «Блага звістка з Ріком Ренером»
07:00 Голос перемоги
07:20 Х/ф «Убити Шакала»

ТРК «Україна»
06:30 Події
07:00 Спортивні події
07:05 Погода
07:10 Х/ф «Король повітря. Повернення»

ЕНТЕР-ФІЛЬМ
06:05 «Кінотрейлери»
07:15 «Кіноманіяки: SMS-голосування»
08:05 «Мультиконцерт»
08:20 Х/ф «Два зусарі»

ТОНІС
06:00 Спецпроект
06:25 Трипільці
07:30 Вічні джерела енергії
08:00 Магія краси

ТЕТ
06:30, 11:30, 23:00 «Дивись!»
07:00 Ранковий мультик
07:30, 19:30, 23:30 «Дім-2»
08:30 П/р «Марві Хамер»

12 КАНАЛ
06:00, 17:50, 21:10 Кінопрограма
06:45 «Репортер»
07:00 Ті, хто змінюють світ з Кредіто Долларом

12 КАНАЛ (продовження)
15:00 Прямим текстом
16:00 Зелена планета
16:30 Соціальські новини
17:00 М-Хвиля

1+1
06:35 М/ф «Літаючий будинок»
07:00 С/л «Філ з майбутнього»
07:35 С/л «Філ з майбутнього»
08:00 Бокс по-справжньому: Микола Валувєв та Джон Руїз

ІНТЕР
06:15 «Дискавери»
07:00 Бокс. М.Валуєв - Джон Руїз
08:15 Док. проєкт «Криптіні люди-хоббіти з острова Флорес»
09:25 «Містечко»

ICTV
06:45 Факти
07:00 Погода
07:05 С/л «Альф»
07:30 Погода
07:40 Х/ф «Виклик полковнику Шарпу»

СТБ
06:10 Влада терору. Терористи-смертники / Царство терору
07:00 М/ф «Русалонька»
07:40 М/ф «Королівські зайці»
08:00 «Навіколо світу»

НОВИЙ КАНАЛ
06:10 Х/ф «Як вийти заміж за мільярдера»
07:45 Церква Христова
08:00 Запитаєте у лікаря
08:20 Найхудорлявіший

5 КАНАЛ
06:15, 07:10, 08:10, 22:45, 23:35, 00:15 «Час спорту»
06:25, 07:45, 11:20, 14:20, 17:50, 23:45, 03:55 «Погода в Україні»
06:30, 08:30, 01:15 «Час-Тайм»

УТ-1
07:10 Родом з України
07:50 Дитячий тележурнал «Корпорація Сімба»
08:00 Сільський час

НТН
06:00 «Маски-шоу»
07:00 «Повнота радості життя»
07:40 «Маски-шоу»
08:50 М/ф «Озгі та кукарачі»

ТРК «Україна»
06:30 Події
07:00 Спортивні події
07:05 Погода
07:10 Х/ф «Уже хто б говорив»

ЕНТЕР-ФІЛЬМ
06:05 «Кінотрейлери»
07:20 «Кіноманіяки: SMS-голосування»
08:00 «Мультиконцерт»
08:40 Х/ф «Після втрап»

ТОНІС
06:00 Спецпроект
06:25 Трипільці
07:15 Магія краси
07:30 Зелена варта

ТЕТ
06:30, 11:30, 23:00 «Дивись!»
07:00 Ранковий мультик
07:30, 19:00, 23:30 «Дім-2»
08:30 П/р «Віпо»

12 КАНАЛ
06:00, 13:05, 00:30 Кінопрограма
06:35 «Сім'я від «А» до «Я»
07:00 «Зміни свій світ»
07:30 Повнота радості життя

12 КАНАЛ (продовження)
15:40 Духовно-релігійний канал
16:20 Довкіль я їми
16:40 «36.6»
17:05 Дня шахтаря

1+1
06:05 Серіал «Міс Офіс - 3»
06:30 Серіал «Міс Офіс - 3»
07:00 Дісневі «Клуб Міккі-Мауса»

ІНТЕР
06:00 Новини
06:10 «Гід країнами світу»
07:00 Новини

ICTV
06:00 Служба розшуку дітей
06:05, 01:10 Факти
06:20, 07:50 Ділові факти

СТБ
05:55 «Дивовижна планета. Народжена у вогні»
06:05, «Вікна - новини»
06:50 «Бізнес+»

НОВИЙ КАНАЛ
05:55 Т/с «Моя американська нянька»
06:20 М/с «Неймовірне життя Джулієтти»

5 КАНАЛ
06:10, 18:45, 23:50 «Київський час»
06:15, 07:10, 08:10, 22:45, 23:35, 00:15, 05:15 «Час спорту»

УТ-1
06:05, 07:00, 08:00, 09:00, 12:00, 15:00, 18:00, 21:00 Новини
06:10, 06:55, 07:55 Спорт

НТН
06:00 Переможний голос віруючого
06:30 Х/ф «Скарби республіки»

ТРК «Україна»
05:45 Прокідайся з Україною»
06:30 Події

ЕНТЕР-ФІЛЬМ
06:00 «Саундтреки»
07:10 «Кіноманіяки: SMS-голосування»

ТОНІС
07:00 Сім чудес світу
09:00 Дикі та великі Шоу Опри Вінфрі

ТЕТ
06:30, 11:30, 23:00 «Дивись!»
07:00 Ранковий мультяк
07:30, 19:30, 23:30 «Дім-2»

12 КАНАЛ
06.00, 10.00 Кінопрограма
07.30 Перемож. голос віруючого

18.00 Зелена планета
18.40 Весіллячко
19.10 Чому так?

«Золота скринька»

«Вікна - новини»

Жанр: Пригоди
Режисер: Джефрі Сакс
Актори: Сара Болджер, Роббі Колтрейн, Стівен Фрай, Даміан Льюїс, Юен МакГрегор

1+1
06:10 Серіал «Міс Офіс - 3»
06:35 Серіал «Міс Офіс - 3»
07:00 Дісневі «Клуб Міккі-Мауса»

ІНТЕР
06:00 Новини
06:10 «Гід країнами світу»
07:00 Новини

ICTV
06:05, 01:10 Факти
06:20, 07:50 Ділові факти
06:25, 08:00, 09:00, 01:35 Погода

СТБ
05:55 «Дивовижна планета. Руйнівні сили»
06:50 «Вікна - новини»
07:00 «Бізнес+»

НОВИЙ КАНАЛ
05:55 Т/с «Моя американська нянька»
06:20 М/с «Неймовірне життя Джулієтти»

5 КАНАЛ
06:10, 18:45, 23:50 «Київський час»
06:15, 07:10, 08:10, 22:45, 23:35, 00:15, 05:15 «Час спорту»

УТ-1
06:05, 07:00, 08:00, 09:00, 15:00, 18:00, 21:00 Новини
06:10, 06:55, 07:55, 23:50 Спорт

НТН
06:00 Переможний голос віруючого
06:30 Х/ф «Скарби республіки»
07:55 М/ф «Джамі Джем»

ТРК «Україна»
05:45 Прокідайся з Україною»
06:30 Події
06:40 Спортивні події

ЕНТЕР-ФІЛЬМ
06:05 «Саундтреки»
07:15 «5 новин про кіно»
07:40 «Мультиконцерт»

ТОНІС
07:00 Гранична швидкість
08:00 Народжені вбивати
09:00 Х/ф «Імперія»

ТЕТ
06:30, 11:30, 23:00 «Дивись!»
07:00 Ранковий мультяк
07:30, 19:30, 23:30 «Дім-2»

12 КАНАЛ
06.00, 17.00, 18.00, 22.50 Кінопрограма
07.30 Перемож. голос віруючого

14.00 Мовлення тер. громад
16.00 Молодіжна програма
19.00 Вісник

1+1

06:10 Серіал «Міс Офіс - 3»
 06:35 Серіал «Міс Офіс - 3»
 07:00 Діснеї! «Клуб Міккі-Мауса»
 07:25 «Сніданок з «1+1»
 09:30 Серіал «Палаючий лід»
 10:20 Серіал «Судова колонка»
 11:30 «Судові справи. Злочин і кара»
 12:20 Серіал «Монткрісто»
 13:20 Серіал «Дочки-матері»
 14:30, 17:00, 19:30, 22:30, 02:45 «ТСН»
 15:00 С/л «5 хвилин до метро»
 16:00 С/л «Так ніхто не кохав»
 17:20 «Судові справи. Злочин і кара»
 18:20 Серіал «Судова колонка»
 19:25 «ТСН: Погода»
 20:10 Серіал «Палаючий лід»
 21:15 Серіал «Монткрісто»
 23:00 «ТСН: Пропорт»
 23:05 «Кіно без меж»: Люсі Лью у комедійному бойовику «Кодове ім'я «Чистильник»»
 01:00 «Служба розшуку дітей»
 01:05 Серіал «Надприродне - 2»
 01:50 «Документ»
 02:20 Д/ф «Базарні» - «Флоренція»
 03:15 С/л «Затюка Доусона - 4»
 04:00 Серіал «Дітя Медуз»
 04:45 «Документ +»
 05:15 С/л «Дні нашого життя - 2»
 05:55 «Служба розшуку дітей»

ІНТЕР

06:00 Новини
 «Гід країнами світу»
 07:00 Новини
 «Ранок з Інтером»
 08:00 Новини
 «Ранок з Інтером»
 08:50 Серіал «Каміньська-2»
 09:55 С/л «І все-таки я кохаю...»
 11:00 Серіал «Вогонь кохання»
 12:00 Новини
 «Знак якості»
 13:05 Серіал «Любов як любов»
 14:15 Серіал «Галина»
 15:20 Серіал «Каміньська-2»
 16:30 «Народний суд»
 17:45 Новини
 «Ключовий момент»
 18:00 «Ключовий момент»
 19:00 Серіал «Вогонь кохання»
 20:00 «Подорожі»
 20:30 С/л «І все-таки я кохаю...»
 21:35 Серіал «Галина»
 22:40 Док. проєкт «Синдром Кашіровського»
 23:45 Фільм «Без вад»
 01:55 Серіал «Утікач»
 02:40 Телевізійна служба розшуку дітей
 02:45 «Народний суд»
 03:35 «Знак якості»
 04:15 «Ключовий момент»
 04:55 Серіал «Утікач»
 05:40 «Уроки тітоньки Сови»

ICTV

06:05, 01:10 Факти
 06:20, 07:50 Ділові факти
 06:25, 08:00, 09:00, 01:35 Погода
 06:30, 08:35 «300 сек/год»
 06:35 М/с «Екшн-мен»
 07:00 С/л «Ліся+Роман»
 07:45, 08:45 Факти. Ранок
 07:55, 08:55, 12:55, 19:05, 01:25 Спорт
 08:05, 13:00 Каламбур
 09:05, 17:30 С/л «Агент національної безпеки»
 10:15 С/л «Ліся+Роман»
 10:55, 15:55 Про цікаве. ua
 11:30 С/л «Бандитський Петербург-8: Термінал»
 12:45 Факти. День
 13:00 С/л «Анатомія Грей-3»
 13:55, 19:50 С/л «Вулиці розбитих ліхтарів-6»
 14:55, 21:00 С/л «Диверсант: Кінець війни»
 16:30 С/л «Бандитський Петербург-8: Термінал»
 18:45 Факти. Вечір
 19:20 Надзвичайні новини з Костянтином Стогнієм
 19:35 Максимум сьогодні
 22:15, 23:00 Свобода слова з Андрієм Куликовим
 22:45 Факти. Підсумок дня
 23:00 Х/ф «Сховище»
 01:40 «Нічна спокуса»
 03:10 С/л «Очі Ангелів»
 04:25 Х/ф «Втікач. Мисливець на роботі»

СТБ

06:00 «Дивовижна планета. Царство океанів»
 06:50 «Вікна - новини»
 07:00 «Бізнес+»
 07:05 «Навколо світу»
 08:00 «Вікна - новини»
 08:10 «Бізнес+»
 08:15 Х/ф «Вічний поклик»
 12:05 «Паралельний світ»
 13:00 «Слідство вели» з Леонідом Каневським
 14:00 «Документальний детектив. Знання мерця»
 14:45 Т/с «Кулагін та Партнери»
 15:15 Т/с «Комісар Рекс»
 17:00 «Навколо світу»
 18:00 «Вікна-новини»
 18:10 «Звана вечеря»
 19:15 «Зіркове життя. Ті, що пішли на вершині слави»
 20:15 «Слідство вели» з Леонідом Каневським
 21:30 Т/с «Кулагін та Партнери»
 22:00 «Вікна-новини»
 00:15 Т/с «Секретні матеріали»
 01:00 «Вікна - Спорт»
 01:20 «Золота скринька»

НОВИЙ КАНАЛ

05:55 Т/с «Моя американська нянька»
 06:20 М/с «Неймовірне життя Джулієтти Лі»
 06:45, 07:25, 08:30, 08:50 П/р «Підйом»
 06:50 М/с «Ульотні лунатики»
 07:20, 08:45, 19:20, 01:00 Погода
 08:00 Т/с «Триматися до кінця»
 09:00 Х/ф «Правда про кішок і собак»
 11:10 Т/с «Дембельський альбом»
 12:10 Т/с «Друзі»
 13:30, 19:00, 01:45 Репортер
 13:35 М/с «Скубі Ду і Шаггі»
 13:55 М/с «Поліцейська академія»
 14:20, 15:50 Teen Time
 14:25 Побачення з мамою
 14:55 Т/с «Пліткарка»
 15:55 Т/с «Друзі»
 16:55 Т/с «Ранетки»
 17:55 Т/с «Щасливі разом»
 19:15, 01:55 Спортрепортер
 19:25 Т/с «Дембельський альбом»
 20:20 Т/с «Ранетки»
 21:20 Т/с «Щасливі разом»
 22:20 Х/ф «Красунчик Алфі»
 01:10 Т/с «Темніщі Смолвіля»
 01:50 Студія: Зона ночі
 01:55 Невідома Україна
 04:55 Студія: Зона ночі. Культура

5 КАНАЛ

06:00 «Програма передач»
 06:10, 18:45, 23:50 «Київський час»
 06:15, 07:10, 08:10, 22:45, 23:35, 00:15, 05:15 «Час спорту»
 06:25, 07:45, 11:20, 14:20, 17:50, 23:45, 03:55 «Погода в Україні»
 06:30, 08:30, 01:15 «Час-Тайм»
 06:45, 08:20, 12:25, 16:20, 00:25, 04:55 «Погода у світі»
 07:00, 07:30, 08:00, 09:00, 10:00, 11:00, 12:00, 13:00, 14:00, 15:00, 16:00, 17:00, 18:00, 20:30, 23:00, 00:00, 01:30, 04:00, 05:00 «Час новин»
 07:20, 10:20, 13:20, 17:15, 18:35, 22:55, 01:10, 05:25 «Погода на курортах»
 07:40, 08:45, 22:10, 23:25 «Бізнес-час»
 07:50 «Автіопілот-новини»
 08:25, 00:30, 01:25 «Огляд преси»
 09:30, 10:30, 11:30, 12:30 «Прес-конференції у прямому ефірі»
 13:30, 14:30 П/р «5 елемент»
 15:20, 16:30, 19:15, 02:00 Аналітичний щорендик «Реакція»
 17:30 П/р «Велика політика»
 18:20, 01:45, 04:15 «Час економію»
 19:00, 22:00 «Час новин» (рос.)
 21:00, 03:00 «Час інтерв'ю»
 21:25, 03:20, 05:30 «Час важливо»
 22:25 Програма «Резонанс»
 00:35 «Ресторанні новини»
 04:30 П/р «Арсенал»

УТ-1

06:05, 07:00, 08:00, 09:00, 12:00, 15:00, 18:00, 21:00 Новини
 06:10, 06:55, 07:55 Спорт
 06:25, 08:35 Православ. календар
 06:50, 07:50, 08:25, 09:40, 12:10, 15:15, 18:15, 21:45 Погода
 07:10 Ера бізнесу
 08:45 Ранкові поради
 09:15, 19:25, 21:30 Діловий світ
 09:20 Аграрна країна
 09:30 Новини міжнародні
 09:40 Прес-анонс
 10:00, 20:00 С/л «Греко»
 11:00 Д/с «Історія кам'яного віку»
 11:50, 14:50, 17:50 Ситуація
 12:30 Здоров'я
 13:30 Аудієнція
 14:15 Д/с «Гармонія»
 14:45 Служба розшуку дітей
 15:15 Індо
 15:45 Т/с «Гені очима дітей»
 16:40 Легенди України
 16:50 Д/с «Історія кам'яного віку»
 18:25 Український вимір
 19:00 Точка зору
 19:40, 21:35 Світ спорту
 19:45 Танцювальний конкурс Євробачення - 2008
 20:55 Легенди України
 21:20 Новини міжнародні
 21:50 Право на захист
 22:20 Парламентський день
 22:35 Прес-анонс
 22:45 Мегалот
 22:50 Суперлото, Трійка, Кенo
 23:00 Політичний погляд
 23:55 Погода
 00:00 Паломник. Єгипет
 00:30 Від першої особи
 01:10 Служба розшуку дітей
 01:20 Ситуація

НТН

06:00 Переможний голос віруючого
 06:30 Х/ф «Досьє людини в «Мерседесі»
 07:55 М/ф «Джимі Джем»
 08:10 М/ф «Івон із Юнона»
 08:45 Свідок
 09:20 Т/с «CSI: Лас-Вегас»
 10:30 Т/с «Закон і порядок»
 11:35 «Маски-шоу»
 12:25 Х/ф «Гавань»
 14:35 Х/ф «Повернення резидентів»
 16:20 Т/с «Закон і порядок»
 17:25 Т/с «Марш Турецького»
 18:30 «Агенти впливу»
 19:00 Свідок
 19:30 Х/ф «Чорна діра»
 21:30 Свідок
 22:00 Т/с «CSI: Лас-Вегас»
 23:00 Т/с «Закон і порядок»
 00:00 Свідок
 00:30 «Маски-шоу»
 01:00 «Агенти впливу»
 01:30 «Речовий доказ»
 02:35 «Особистий погляд»
 04:10 Іноземці
 04:45 Програма «Наші»
 05:30 «Маски-шоу»

ТРК «Україна»

05:45 Прокидайся з «Україною»
 06:30 Події
 06:40 Спортивні події
 06:45 Погода
 06:50 Прокидайся з «Україною»
 07:20 Срібний апельсин
 08:00 Т/с «Клон»
 09:00 Т/с «Рідні люди»
 10:00 Широєрдне зінання
 11:00 Грушові хвилини
 12:00 Т/с «Жінка без минулого»
 13:00 Х/ф «Колі не вистачає любові»
 15:00 Срібний апельсин
 16:00 Федеральний суддя
 17:00 Події
 17:20 Спортивні події
 17:25 Погода
 17:30 Критична точка
 18:00 Т/с «Рідні люди»
 19:00 Події
 19:25 Спортивні події
 19:30 Погода
 19:35 Т/с «Завжди говори завжди»
 20:30 Т/с «Жінка без минулого»
 21:45 Прем'єра! Х/ф «Шепіт»
 23:30 Рикшет
 24:00 Х/ф «Невидимі»
 02:00 Нічні розваги

ЕНТЕР-ФІЛЬМ

06:05 «Саундтреки»
 07:10 «5 новин про кіно»
 07:45 «Мультиконцерт»
 08:10 Т/с «Війна»
 10:10 «Вітрина-ТБ»
 10:35 «Кращий фільм в історії кіно: SMS-голосування»
 11:50 Х/ф «Історія Одрі Хелберн»
 14:00 «Вітрина-ТБ»
 14:35 «Фестивальне кіно»
 15:30 «5 новин про кіно»
 15:45 «Вітрина-ТБ»
 16:30 Х/ф «Динотопія»
 18:20 «Кращий фільм в історії кіно: SMS-голосування»
 18:40 Х/ф «Динотопія»
 20:26 «5 новин про кіно»
 21:00 Х/ф «Яку старі добрі часи»
 23:00 Хіт-парад кіно
 23:20 «Кіноманія: SMS-голосування»
 23:40 Т/с «Війна»
 01:00 «Міські дівчиська»
 02:05 Х/ф «Подвиг розвідника»
 03:50 «Кінотрейлери»

ТОНІС

07:00 Гранична швидкість
 08:00 Народжені вбивати
 09:00 Х/ф «Імперія»
 10:00 Шоу Опри Вінфрі
 10:55 Жити смачно з Джеймі Олів'єром
 11:25 Служба розшуку дітей
 11:30 Світ/Огляд
 11:55 П/р «Світські Хроніки»
 12:15 Школа ремонту
 13:10 Спецпроєкт
 14:00 Ольвія
 15:00 Друзі тварин
 15:30 Світ навколо нас
 16:30 Вулиця Лемурів
 17:00 Т/с «Темніщі острів»
 18:00 Хіт-парад диких тварин
 19:00 Народжені вбивати
 20:00 П/р «24 години»
 20:15 Гранична швидкість
 21:15 Х/ф «Імперія»
 22:15 П/р «24 години»
 22:30 П'ятий вимір
 23:30 Шоу Опри Вінфрі
 00:30 П/р «Світські Хроніки»
 00:50 П/р «24 години»
 01:05 «24 години. Життя»
 01:15 «24 години. Спорт»
 01:20 Програма «Банкнота»
 01:25 Програма «Погода»
 01:30 Найсмішніша реклама

ТЕТ

06:30, 11:30, 23:00 «Дивись!»
 07:00 Ранковий мультик
 07:30, 19:30, 23:30 «Дім-2»
 08:30, 14:30, 15:30 Мультсеріал
 09:00 М/с «Школа Брамвелл»
 09:30 «Звана вечеря»
 10:30 С/л «Приватний детектив Мазуну»
 12:00 «Темні знаки»
 13:00 М/с «Корнель і Берні»
 13:30 М/с «Бешкетник Денніс»
 14:00 Мультсеріал «Екшн Мен»
 15:00 М/с «Зоряний собака»
 16:00 С/л «Своя команда»
 16:30 «Бралася»
 17:00 С/л «Тримай мене мішину»
 18:00 М/с «Король гори»
 18:30 «Темні знаки»
 20:30 Вечірній мультик
 21:00 «Звана вечеря»
 22:00 «Вікна»
 00:00 «Дивись, хто прийшов!»
 00:30 М/с «Король гори»
 01:00, 02:00, 03:00, 04:00, 05:00 Сім новин
 02:15, 03:15, 04:15, 05:15, 06:00 Сьоме небо
 01:30, 02:30, 03:30, 04:30, 05:30 Новини спорту
 02:45, 03:45, 04:45, 05:45 «7V»

анекдоти

– Ти говориш, що у твого шефа був гарний настрій, коли ти попросив надбавки?
 – Думаю, що так. Він мало не помер із сміху.
 ***
 Ціла футбольна команда загинула в авіаційній катастрофі і прибула до воріт Раю. Апостол Петро їй відмовив, в Рай не пустив:
 – За нашими канонами всі футболісти – грішники. Вони відволікають паству

від релігійного благочестя. І вам дорога в пекло. Хоча, а хто у вас воратар?
 – Я.
 – Ти можеш проходити. Я уважно стежу за матчами вашої команди – ти не футболіст.
 ***
 Підрахувавши бюджет наступного року, дружина говорить чоловікові:
 – Нам потрібно ґрунтовно обмежити свій спосіб життя. Тому ти повинен перестати випивати ча-

рочку перед обідом, а я з свого боку постараюсь відучити тебе від куріння.
 ***
 Абрам приходить додому, підходить до дружини і обіймає її ззаду. Дружина:
 – Абрам, у мене руки жирні...
 – А ти худні!
 ***
 Приходить токар на роботу на годину пізніше... Начальник налітає на нього:

– Та,та,та! Бу,бу,бу! Я тобі покажу, так тобі перетак!
 А токар спокійно йому:
 – Сан-санич... Ну що ви! Ну на годину пізніше прийшов - на годину раніше піду!
 – А-а-а. Ну тоді це інша справа. Працюй спокійно, Сидоренко!
 ***
 Дівчинка (4 роки) підходить до свого татка (напевно, після перег-

ляду телевізора) і каже:
 – Татку, а ти з своєю секретаркою спиш?
 – (після паузи) Ні.
 Але дитина допитлива:
 – А чому?
 – (ще більша пауза)
 Мама не дозволяє.
 ***
 – А давайте Дмитра розіграємо і замість лимонаду йому у шклянку горілки наллємо!
 – А давайте краще мене так розіграємо!

Жанр: Жак / Містика
 Режисер: Ерік Ред
 Актори: Меріел Хемінгуей, Майкл Паре, Кен Поз, Джоана Лебовіц

«ПОГАННИЙ МІСЯЦЬ»
 23:00, вівторок, 02.09.2008

На північному заході Канади, серед дрімучих лісів, коли місяць повний, настає жах... Люте чудовисько, напівзвір-напівлюдина, виходить на полювання. У тих же краях проживають Джанет з десятирічним сином Бреттом і вівчаркою Тором. Їх часто провідує Тіл Харрісон, брат Джанет. Згодом Джанет помічає, що брат сильно змінився, і взагалі став дивним. Яким же шоком стало для неї відкриття, що її брат і є страшний монстр-перевертень.

Передплатний індекс – 96202

Свідоцтво про державну реєстрацію: серія КВ № 10670 від 25.11.2005 р.
 Засновник і видавець – Агентство інформації та реклами
МЕДІА-ЗАХИСТ
 вул.Володимира Великого, 18, Львів, 79053, тел.: 234 02 97, факс: 297 60 97, e-mail: dr_novunu@ukr.net

Передрук будь-яких текстових чи візуальних матеріалів, надрукованих у газеті, можливий за письмовою згодою редакції при обов'язковому посиланні на видання.

Редакція зберігає за собою право редагувати та скорочувати матеріали, які публікує. Редакція не завжди поділяє думки авторів публікацій.

Матеріали, позначені «на правах реклами», публікуються на комерційних умовах. За достовірність реклами відповідальність несе рекламодавець.

Передплатний індекс – 96202.
 передплатна ціна на один місяць - 5,08 грн.; на три місяці - 15,24 грн.; на шість місяців - 30,48 грн.; на рік - 60,96 грн.

Державний комітет зв'язку України
 УДПЗПЗ "Укрпошта" Ф. СП-1

АБОНЕМЕНТ На газету журнал **96202** (індекс видання)
 «...Новини» (найменування видання) Кількість комплектів

На 2008 рік по місяцях

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Кому (Прізвище, ініціали)
 Куди (поштовий індекс) (адреса)

ДОСТАВОЧНА КАРТКА На газету журнал **96202** (індекс видання)
 «...Теле-, радіо-, інтернет-Новини» (найменування видання)

Вартість	передплати	грн.	коп.	Кількість
	перерахування	грн.	коп.	комплектів

На 2008 рік по місяцях

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

поштовий індекс місто _____ село _____ район _____ область _____ вулиця _____

код вулиці _____

буд. _____ корп. _____ кв. _____

Кому (Прізвище, ініціали)

Редакція:

головний редактор – Олександр Корець
 заступник головного редактора – Олег Пендерецький,
 технічний редактор – Богдан Богач,
 дизайнер – Христина Харостіль,
 відділ політики – Назар Зазай,
 відділ економіки – Роман Старший,
 відділ мистецтва – Оксана Клименко,
 відділ телеогляду – Марина Дяків,
 відділ радіоогляду – Ольга Сало,
 відділ аналітики – Анатолій Горинь,
 відділ новин – Валерій Потоцький.

Філії (кореспондентські пункти):
 м.Київ – Оксана Клименко,
 м.Івано-Франківськ – Ельвіра Блінцова,
 м.Тернопіль – Галина Михайлова,
 м.Луцьк – Олександра Бігун,
 м.Рівне – Григорій Кремінський,
 м.Житомир – Павло Письменний,
 м.Хмельницький – Микола Миколайчук,
 м.Чернівці – Костянтин Журавчак.

Адміністрація:
 директор – Олена Сахарук,
 головний менеджер – Віталіна Пенягіна.

Реклама:
 Христина Карась тел.: 242 54 80,
 факс: 297 60 97,
 моб.: 8 097 749 59 73
 e-mail: dr_novunu@ukr.net

Технічна підтримка редакції:
 НВКФ «Техноекс»,
 директор – Олександр Ренн.
Юридичне обслуговування:
 Віталій Руцук.

Друк:
 «Видавничий дім «Молода Галичина»
 (м.Львів, вул.Угорська, 14).

Номер підписано до друку о 21.30.
 Зам. № 1070.
 Наклад: 30000 прим.

СУЧАСНІ ЕКОЛОГІЧНІ БУДИНКИ

www.eko-bud.com.ua

*Традиційне дерев'яне каркасне будівництво (канадська технологія);

**Дерев'яне каркасне будівництво із структурних теплоізоляційних панелей (Structural Insulated Panels (SIPs) – новітні американські SIP-технології);

***Ексклюзивний фахверк та преміум-фахверк (fachwerk) – сучасний стиль дерев'яного каркасного будівництва, який поєднує дерево зі склом (при використанні новітніх німецьких та фінських технологій).

Компанія «Еко-Буд»
будує сучасні
екологічні будинки
(від доступних котеджів
до резиденцій преміум-класу):

Компанія «Еко-Буд» використовує сучасні технології каркасного будівництва доступного екологічно безпечного житла, які відзначаються високими тепло-, звукоізоляційними, енергозберігаючими, протипожежними характеристиками, вологонепроникними властивостями, легкістю та міцністю конструкції, можливістю використання будь-яких матеріалів для зовнішньої та внутрішньої обробки, комфортабельністю проживання та визнані найкращими у світі (Midwest group one: SIP) з точки зору економії коштів, матеріалів, технічних засобів, робочої сили, термінів будівництва незалежно від пори року (від 2-х тижнів до 3-х місяців).

Компанія «Еко-Буд» будує сучасні дво-триповерхові споруди громадського, комерційного, господарського призначення, надбудовує (добудовує) поверхи та мансарди.

Компанія «Еко-Буд» – офіційний дистриб'ютор Компанії «Наша хата» (www.nasha-hata.kiev.ua), виробника сертифікованого в Україні будівельного матеріалу – структурних теплоізоляційних панелей (SIP), у Львівській, Тернопільській, Хмельницькій, Рівненській, Івано-Франківській, Волинській, Чернівецькій областях, - формує дилерську мережу в названих областях.

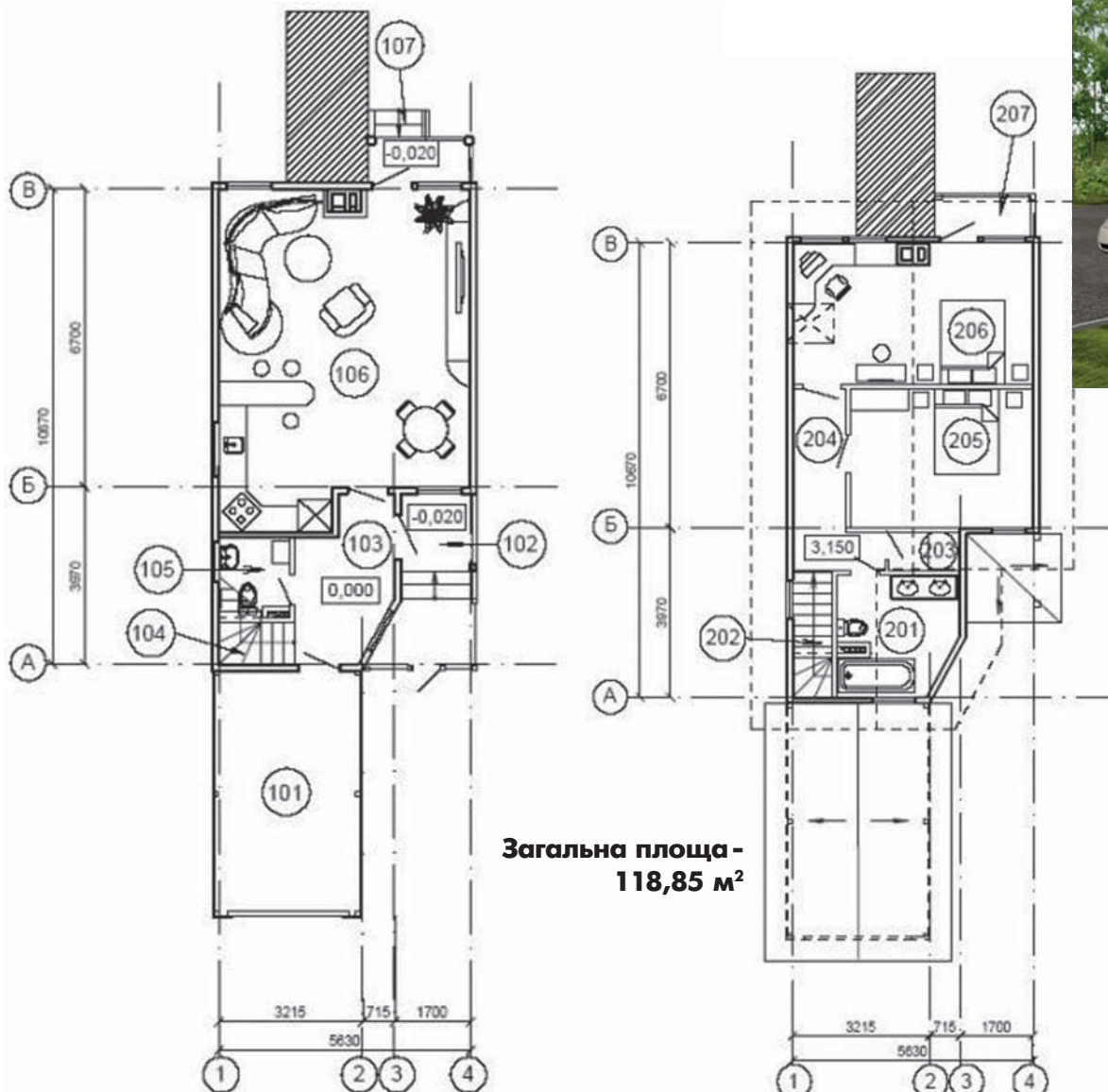
Компанія «Еко-Буд»,
вул.Володимира Великого, 18, 7-й поверх, м.Львів, Україна, 79053.
E-mail: office@eko-bud.com.ua
Телефон: + 38 032 234 02 97;
+ 38 067 372 97 20;
Факс: + 38 032 297 60 97.

Ми упевнені, що "Еко-Буд" – та компанія, яку Ви шукаєте, аби збудувати сучасний екологічний дім найвищої якості, підний подиву. Ми збережемо Ваші нерви та забезпечимо європейський підхід до роботи і сподіваємося отримати Вашу рекомендацію для майбутньої діяльності компанії.

Програма доступного житла Компанії «Еко-Буд»
Серія: ІП № 0018.

43 000 євро*

* Рекомендована сума угоди спорудження будинку «під обробку» компанією-забудовником